¶ Roberti Whittintoni lichfeldiensis grā matices magistri et prothonatis Anglie in florentissima Oxoniensi achademia laureati de octo partibus orationis.

¶ Roberti Whittintoni distichon.

Grammatice fautrix reliquas dat adire sorores
Pegasidum pulses hac sine sero sores

¶ Facundissimi Remacli florentis heraldichon.

Grammaticen quisquis magnā aspernaris auenam.
Nec cupis e tanto grammine principium
Lege itidem parili reliquas postpone sorores
Quas tibi inuemo sines sancta propago dedit
Prima trahit partus primordia diua loquendi
Ad sociasq; huius ianua prima patet.

De octo partibus orationis.

GRammatica scientia est congrue loqui/recteq; scribere docens vsu ratione auctoritateq; constans.
¶ Grammatica dicit a gramma grece quod latine dicitur littera: ⁊ ica quasi scienti ⁊ de litteris.
¶ Grāmatice partes sunt quattuor. Littera/syllaba/dictio: ⁊ oratio. Cuius sensus sic accipiendus est/q; prima pars grammatice sit de littera/secunda de syllaba/tertia de dictione/quarta de oratione.
¶ Littera est minima pars vocis composite ex litteris que scribi potest indiuidua
¶ Vox est aer ictus ad vocalem arteriā auribus accidens.
Vox dicitur a boo/as. mutata b in v et vltima o in x versa.
¶ Vox est duplex articulata et inarticulata.
Vox articulata est que ab aliquo mentis sensu proficiscitur: vt Petrus/gemitus.
Vox inarticulata est que a nullo mentis sensu proficiscitur: vt sonitus/coax.
¶ Vox articulata est duplex: litterata et illitterata.
Litterata vox ⁊ articulata est illa q̄ ab aliquo mētis sensu pfecta scribi pōt: vt petr⁹.
Illitterata vox et articulata est illa que ab aliquo mentis sensu pfecta scribi non potest: vt gemitus.
¶ Vox inarticulata similiter est duplex. Litterata et illitterata.
¶ Litterata vox et inarticulata est illa que a nullo mentis affectu pfecta scribi potest: vt coax/cra.
¶ Illitterata vox et inarticulata est illa que a nullo mentis affectu profecta scribi non potest: vt tumultus.
¶ Littera dicitur a litura vel a legēdo quasi legitera: q; legēdi iter prebet.
¶ Litteris accidunt tria. Nomen quo appellantur. Figura qua depinguntur. Potestas qua valent.
¶ Littere in hoc distant elementis quod elementa proprie sunt ipse litterarum pronunciationes/littere vero figure: sed confunduntur.
¶ Littere sunt in alphabeto due ⁊ viginti. a.b.c.d.e.f.g.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z.
Ex his quinq; sunt vocales. a.e.i.o.⁊ y. Vocales ideo dicte: q; plenā per se vocē faciunt/y vocalis greca est et in grecis (non autē latinis) scribitur dictionibus: vt tiry⁹.
Ceteras psonātes appellam⁹: quasi cū vocalibus sonātes. Sunt autē sedecim. b.c.d.f.g.k.l.m.n.p.q.r.s.t.x.z. h non est littera: sed aspirationis nota.
¶ Consonantes diuiduntur in mutas et semivocales.
¶ Mute sūt nouē. b.c.d.f g.k.p.q.t.
Mute autem ideo dicte: quia respectu aliarum litterarum parum sonant.
¶ Semivocales sunt septem. l.m.n.r.s.x.z.
Ideo dicte semivocales: quia plenam vocem non habent.
Ex his due sunt liquide. l. et r. aliqñ etiā m.n. et s. Quas ideo liquidas appellamus: quia post mutas posite facunt precedentē syllabam breuem esse communē: vt phe retra et pharetra media longa vel breui.
¶ Diphthongus est conglutinatio duarū vocaliū vim suā seruantiū in eadē syllaba.
¶ Diphthongi sunt quinq; :ae/oe/au/eu/et ei. harū due scribuntur ⁊ nō pferunt: ae et oe. au/eu: ⁊ ei: scribunt ⁊ pferunt: vt audio/euge ⁊ hei. Virgilius. hei mihi q̄lis erā.
¶ Syllaba est vox littera alis que sub vno accentu et vno spiritu indistāter profertur.
¶ Accidunt syllabe quattuor. Tenor/spiritus/tempus: et numerus litterarum.
¶ Tenores. i. accentus sunt tres. Acutus/grauis: et circūflexus
¶ Spiritus duo sunt. Asper et lenis.
¶ Tempora tria. Breue/longum: et commune.
¶ Numerus: quia syllaba constare potest ad vna ad sex litteras: vt a /ab/abs/stra/trans/strps.
¶ Dictio est minima pars orationis constructe. i. in ordine posite: pars autē quantum ad totum intellectum.
¶ Oratio est ordinatio dictionū congruā perfectāq; sententiā demonstrans.
¶ Oratio est duplex. Grammatica que cōstat ex nomine et verbo. Et rhetorica que constat ex sex partibus: hoc est exordio/narratione/diuisione/confirmatione/confutatione: et conclusione.

De nominibus.

Pars orationis est vox indicans mētis conceptū.

¶ Partes otōnis sūt octo. Nomē/pnomē/vbū/participiū/aduerbiū/cōiunctio/prepositio/⁊ interiectio. Ex his octo partes quattuor declinant: nomē/pronomen/et participium cum casu: verbum per tempora et modos. Relique sunt indeclinabiles.

¶ Nomen est pars orationis cum casu corpus aut rem proprie communiter ve significans.

Nomen dicitur quasi notamen q hoc notemus vnuscuiusq qualitatem.

¶ Nomen est tripler. Substantiuum/adiectiuum: et relatiuum

¶ Substantiuum est quod in oratione per se subsistere potest: et vnico vel duobus articulis ad summum inflectitur: vt hic magister. hic et hec sacerdos.

¶ Substantiuum est dupler. Proprium et appellatiuum.

¶ Proprium est quod rem singularē et nō cōm sigt: vt Petrue/roma/tyberis.

¶ Proprium nomē est quadrupler. Prenomen/nomen/cognomē: et agnomen.

¶ Prenomen est quo vsu sunt Romani et Sabini reuerentie vel amicitie causa: vt quintus Allus Titus.

¶ Nomen proprium est quod primo alicui rei inditur: vt andreas.

¶ Cognomen est cognationis nomen: vt Scipio.

¶ Agnomen est quod alicui ab euentu imponitur: vt Romanus/affricanus.

¶ Nomen proprie proprium natura sua caret plurali: vt patet in hoc versu.

Propria deficiunt plurali significanter.

¶ Quattuor tamen modis propria nota pluraliter declinari possunt. Primo modo causa euentus: vt quando euenit plures eodē nole appellari: vt duo fuerunt Plinij. maior et minor. Secundo partitionis gratia: vt Gallia; altera est superior/altera citerior. Tertio autoꝝ vsu. Marcialis in scripsit. Sint mecenates/sint flacci/suntq marones. Quarto opinionis causa: vt in illo virgiliano. Quid tantum oceano properant se tingere soles. Opinionem vulgi imitatus est qui vnoquoq die nouum solem oriri opinebantur.

Propria plurali quandoq petunt variari Euentus causa vel cum partitio detur Vsus et autorum vel opinio cum varietur.

¶ Appellatiuū est cui⁹ significatū naturaliter cōe est multoꝝ: vt homo/leo/arbor.

¶ Appellatiuum est multipler. Corporale quod corpus significat: vt homo lapis.

Incorporale quod corpus non significat: vt anima virtus.

¶ Omonymum. id est equiuocum est quod non significatione sed voce conuenit: vt canis/cancer.

¶ Sinonymū est quod non voce sed significatione conuenit: vt ensis/mucro/gladius.

¶ Ad aliquid dictū est cui⁹ sigtū ad aliud dependet: vt dñs seruus/pater filius.

¶ Nomē quasi ad aliquid dictum partim sigt dependentiā: sed tñ posito eo non ponitur illud ad quod dependet: vt nox dies: dexter sinister.

¶ Gentile est quod gentem significat: vt grecus/Italus.

¶ Patrium est quod a patria sumitur: vt Romanus a roma.

¶ Interrogatiuum est quod interrogatione profertur: vt quis.

¶ Infinitum est quod incertū significat: vt quisquis/quicūq.

¶ Collectiuum est quod in singulari multitudinem significat: vt populus.

¶ Diuiduum seu distributiuū est quod a duobus vel pluribus ad singulos relationem habet: vt vterq/alter/alteruter/quisquis/omnis/singuli.

¶ Partitiuum est quod partitionem significat: vt quidam/vllus/aliquis.

¶ Generale est quod in diuersas species diuidi potest: vt animal/arbor.

¶ Speciale est quod altera pars diuisionis a genere est: vt equus/taurus/pirus.

¶ Facticiū est quod ad sonoꝝ proprietate factū est: vt turtur/grus/tintinabulum.

¶ Absolutum est quod per se intelligi potest: vt deus/ratio.

¶ Temporale est quod tempus significat: vt mensis/annus.

¶ Locale est quod locum vel spacium significat: vt propinquus/longinquus.

¶ Grecum est quod totus grece est declinationis: vt pan panos/calipso calipsus.
¶ Latinum est quod totum in latinam regulam cõuersum est: vt pollux pollucis.
¶ Notum quod in greca latinaq; forma est: vt achilles.
¶ Nmerale est quod numerum significat: vt vnus/duo.
¶ Numerale est quintuplex. Cardinale/ordinale/dispartitiuum/ponderale/ꝛ multiplicatiuum.
¶ Omẽ nũerale cardinale est qđ solũ numerũ significat: vt vn⁹/duo/tres/decẽ/octodecim duo de viginti/decẽ ꝛ octo/nouẽdecim/vnde viginti: vel decẽ et nouẽ/viginti/centũ mille: duo milia/tria milia: et referuntur per quot: vt habeo decẽ talenta quot tu.
¶ Numerale ordinale est quod preter numerũ significat etiã ordinẽ: vt primus/secũdus tertius/vigesim⁹ vel vicesim⁹/trigesim⁹ vel triceſimus/centesim⁹/milleſim⁹: ꝛ similia et referuntur per quotus: vt sum primus in classe mea quotus tu in tua.
¶ Numerale dispartitiuũ est quod preter numerũ significat etiã partitionẽ seu divisionem: vt singuli/bini/terni/quaterni. quini/vicini/centeni/milleni. Et referunt per quoteni: vt per vbem terni mille simus quoteni vos.
¶ Alia nomina dispartitiua (vt vult Prisciã) solum pluraliter declinant: vt in plurali nominativo singuli/e/a. quoteni/e/a.
¶ Ponitur interdum bina pro duo/terna p tria. ꝛc. quotienscũq; substãtiua quibus iunguntur declinantur tantum in plurali: vt binas/ternas/denas litteras: nã duas tres decem non licet dicere poete: ĩ cũ aliis substantiuis vsurpant. Virgilius. Binis manu lato crispãs hastilia ferro. Et capit sim Uallã pondo: nã habemus dicere duo pondo: et millia pondo argenti.
¶ Numerale ponderale est quod preter numerum significat etiam quantitatẽ ponderis vel mensure: vt simplus/duplus/quadruplus/vigecuplus/centuplus/millecuplus. Et referuntur per quotuplus: vt egyptus reddit triticum centuplum quotuplum non reddit italia.
¶ Numerale multiplicatiuũ siue diuisiuum forme est qđ preter numerũ multiplicationẽ forme significat: vt simplex duplex triplex quadruplex nonuplex decuplex vigecuplex centuplex millecuplex et referuntur per quotuplex: vt habeo vestem triplicem quotuplicem tu non habes.
¶ Hec nomina diuisiua forme ponũtur aliquã do pro primatiuis et proprie qñ iunguntur nobus pluralibus carentibus vt triplex fumus domo egreditur.
¶ Ea nomina dicuntur numeralia quibus vtimur in numerãdo vt vnus duo tres: singuli bini terni. et numeralia aduerbia vt semel bis ter quater atq; alia huiusmõi in quibus notandum est q⁹ in compositis citra viginti si copula intercesserit maior numerus semper procedet vt decem et septem decem et octo. Si aũt et nulla intercedat copula minor numerus semper procedet vt septemdecim octodecim. Supra viginti autem vsq; ad centum vt maximus est quãq; numerus ita in primo loco ponetur vt viginti vnus viginti duo viginti tres. Sed si copula intercedat is numerus preponetur qui minor est vt vnus et viginti duo et viginti et cetera. vt Cicero Plato vno et octogesimo anno scribens est mortuus. Item Leontinus gorgias centũ et septem compleuit annos ex quibus Ciceronis verbis manifeste colligitur ante centum preponi numerum minorem post centum vero postponi: eodem modo. Loquimur supra viginti milia vsq; ad centum milia vt milites nostri ser ꝛ viginti milia erant vel milites nostri erãt vigiti sex millia vel milites nostri erãt vicies sexies mille vel militum nobis erant viginti sex millia. Etenim hec nomina duz copula carent composita videntur vt vndecim duodecim septemdecim viginti vnus viginti duo et similia quemadmodum illa vnde viginti quasi vno dempto de vigimti et significat decem et nouem.
¶ Sunt preterea numeralia vnarius binarius ternarius vicenarius et similia que denotant non multiplicationem sui sed numerum aliarum rerum que non nominãtur vt lapis centenarius non q⁹ centuplus sit sed centum librarum. homo centenarius non q⁹ sit centum geminus sed quia habet centum annos.
¶ Alia sunt que significant numerum annorum vt biennis: triennis: quadriennis quinquennis. sexennis septennis octennis nouennis decennis et vt quidam volunt adduntur his vnienis vndecennis et duodecennis.
Reliqua pro quotiendam iudicio non sunt in vsu et referuntur per quotennis non sum decennis quotennis tu. A predictis sunt substantiua: biennium: triennium:

quadriennium quiquennii sexennium septennium octennium novennii decennium.
Similiter dicim⁹ dim⁹ trimus quadrim⁹. Itē ānicul⁹ bimul⁹ trimul⁹ quadrimul⁹
Quēadmodū dicendū est de nobus ita dicendum est de aduerbijs vt semel bis ter
quater quinquies series ⁊c. vigeties trigeties quadrigeties quinquageties sexage
ties septuageties octuageties nonageties:pro quibus dicimus vicies tricies qua-
dragies quinquagies sexagies septuagies octuagies nonagies centies ducenties
millies et referuntur per quotiens vt ter legi virgilium quotiens tu.

¶ Adiectiuum est quod per se subsistere non potest nisi positum in neutro genere
substātiuato et per tres voces seu articulos variatur vt bonus bona bonū.hic hec
hoc felix.

Adiectiuorum tres sunt species:alia sunt pura declinatione constructione et signi
ficatione vt albus alba album.hic hec hoc felix.

Alia sunt adiectiua significatione et substantiua declinatione et constructione: vt
patet in his versibus.

Degener et pauper dives sospes locuples pos
Impos hebes cōpos teres inquies atq; superstes
Uber dis ales iungas his a pede nata

¶ Alia sunt adiectiua declinatione et substantiua significatione et cōstructione: vt
partitiua distributiua interrogatiua et infinita p tritine posita que aliter supta seruq
adherent substātiuis vt quis homo qs holim quidā cuius quidam cuium.

¶ Item adiectiuorū quedam sunt qualitatiua quedam quantitatiua.

Qualitatiuum est quod qualitatem significat vt bonus malus.

Quātitatiuum est quod quantitatem significat vt magnus longus.

¶ Adiectiuorū que significant quantitatem alia significant quantitatem continuā
vt magnus longus. ⁊c. alia discretam. Ex his que significant quantitatem discretā
alia significant quantitatem discretam absolutam vt vnus duo tres vnarius bicu-
nis ⁊c. Alia significant quantitatem discretam ordinalem vt primus secundus ⁊c.
Alia significant quantitatem discretam distributiuam vt dispertitiuam vt bini ter
ni. Alia significant quantitatē discretam ponderalem vt simplus duplus ⁊c. Alia
significāt quātitatē discretam multiplicatiuā forme vt simplex duplex ⁊c.

¶ Relatiuū est quod rem ante dictam refert.

Relatiuum est duplex substantie et accidentis.

Relatiuum substantie est quod antecedens substantiuum refert

Sūt aūt relatiua substantie tredecim vt patet in his versibus

Qui que qō suus ipse sui sic alter isdem
Ille alius reliquus simul ambo cetera vterq;

¶ Relatiuum substantie est duplex idemptitatis et diuersitatis

Relatiuū substātie idēptitatis est illud qō idem cum suo refert antecedente.

Sūt aūt relatiua substantie idēptitatis nouem:qui que quod is suus ipe sui ille idē
ambo et vterq;.

Relatiuū substantie idēptitatis est duplex Reciprocum et non reciprocum.

Reciprocū relatiuū est quod in se sui significationē reflectit:vt Cato defendit se.

Sunt aūt relatiua reciproca duo sui et suus

Non reciprocū relatiuum est quod in se sui significationem non reflectit:vt Cato de
fendit illum.

Sunt aūt non reciproca relatiua quinq; q̄ que quod is ipse ille et idem.

Relatiuū substantie diuersitatis est illud quod diuersa a suo refert antecedente vt
alius legit doctorum alius scribit.

Sunt autē relatiua substantie diuersitatis quattuor alius alter reliquus et ceteri

Relatiuū accidētis est illud qō afficēdēs adiectiuū refert:vt ego sū alb⁹ qualis es tu

Sunt aūt relatiua accidentis decem vt patet in his versibus.

Quot qualis quantus quotuplex quotus atq; quoteni
Et quotuplus cuius cuias his cōiunge quotennis

¶ Qualis est relatiuū accidētis qualitatiuū quia qualitatem significat cui respondent nomina adiectiua eandem qualitatem significātia vt iustus qualis cesar. Ad hanc speciem reducitur cuiusmodi.

Quantus est relatiuū quātitatiuū q; quātitatē sigt: cui respondent noia adiectiua eandem quantitatem significantia: vt sum longus quantus tu.

Quot est relatiuum numerale absolutū quia quātitatem discretā numeralem absolutam significat: cui respondēt nomina numeralia cardinalia: vt natus sum ānos sedecim quot tu.

Quotus est relatiuum ordinale quia quātitatem discrētā ordinalē significat: cui respondēt noia ordinalia vt primus sum in classe mea quotus tu in tua.

Quotent est relatiuū diuisiuū siue dispertitiuū quia quantitatē in pares numeros diuisuam significat: cui respondent nomina diuisiua siue dispertitiua vt imus bini quoteni vos.

Quotennis est relatiuum annale quia quantitatem discretā annotuz significat: cui respondent nomina numeralia vel ex numeralibus ⁊ anno cōposita vt sum decēnis vel decem annorum quotēnis tu.

Quotuplus est relatiuū ponderale quia quātitatem discretam ponderis vel mensure significat: cui respondent noia ponderalia vt egyptius reddit triticuz centuplū quotuplū non reddit italia.

Quotuplex est relatiuū diuisiuum seu multiplicatiuū forme quia diuisionē seu multiplicationē forme significat: cui respondent nomina multiplicitatem significantia vt habeo duplicem vestem quotuplicem tu non habes.

Cuius est relatiuum possessiuum quia possessorem significat: cui respondent nomia vel ptonomina possessiua vel gtiua proptioniz ꝯtis substantiuoꝝ vt hic equus est patritius vel patris cuiꝰ est frenum.

Cuias est relatiuum patriū seu gentile quia gentē vel patriā significat cui respondent nomina gentis seu patrie vt sum anglicus cuias es tu.

¶ Relatiua que incipiūt a c vel a q tribus modis ponuntur. Relatiue: vt ego sum aliꝰ qualis es tu. noui cuiusmodi homo es sum magnꝰ quātus es tu/romanꝰ cuias es tu. Interrogatiue: vt qualis es tu/quantus es tu/quotum annū agis/quot nummos habes. Infinite: vt nescio quantus sis/cuias sis/aut cuia filia sit hec puella.

¶ Relatiua que incipiunt a t tribus modis accipiuntur. Relatiue copula mediante: vt ego sum magnus et tantus est plato. habeo multos discipulos et tot habet Socrates. Redditiue hoc est loco antecedētis: vt ego sum talis et tantus qualis ⁊ quātus est iste. Infinite qñ sequitur coniunctio q; vel vt: vt ego sum talis ⁊ tantus vt nō egeam opera tua. Ego cupio talis esse vt videar felix. hoc etiā modo sumuntur istiusmodi/eiusmodi/illiusmodi.

¶ Reperiūtur alia relatiua geminata vt assumētia sibi cūcz: vt quotquot quotcūcz/qualequale qualecūcz/quātusquātus quātuscūcz/cuiascuias cuiascūcz. Quis etiā geminat: vt quisquis: ⁊ qui aliquis sibi cūcz: vt quicūcz: que ꝓtie posita vim habēt ipsi relatiui simul cū antecedente distributiuo: vt quisquis vel quicūcz legit discit. i. omnis q legit discit. Ponunt etiā aliqñ ꝓ ipso relatiuo tñ: vt de' ola quecūcz voluit fecit: pro que voluit. Et pro distributuo: vt ego tñ diligo quemcūcz hominē. i. oēm hominē. Ponuntur etiam infinite. Virgilius. Quicquid erit superanda omnis fortuna ferenda est.

¶ Dictiones geminate eque significant acti assumerent sibi cūcz: vt quisqz. i. quicūcz vbiubi. i. vbicūcz. vtut. id est vtcunqz.

¶ Itidē quedā aduerbia aliqñ sumunt relatiue/interrogatiue: ⁊ infinite: vt vbi/vnde/quo/qua/quū/qñ/quotiens/quousqz: de quibus exempla sunt facillima inuentu. Preterea istoꝝ antecedentia nonnūqñ sumuntur relatiue: vt fui apud fotū et ibi fuit sum deorsum mihi quesitus es. Sic etiam fit de reliquis.

¶ Nomini accidunt ser. species/genus/numerus/figura/persona: et casus.

¶ Species est qua cognoscitur primatiuum a derivatiuo.

¶ Species est duplex primatiua et derivatiua. Species.

¶ Primatiua species est cū dictio a nullo alio derivatur: vt roma/mons.

Derivatiua est cum ab alio derivatur: vt romanus/montanus.

Vbi notandū est vt quotiēs res verbi precedit rem nominis nomē derivatur a verbo vt a scribo scriba: vbi ā t e diuerso fit verbū descēdit a nole vt ab armis armo as.

¶ Quarta actiuorū species sūt decem patronimicū possessiuū cōparatiuū superlatiuū diminutiuū verbale participale aduerbiale paronimū et denominatiuū.

¶ Patronimicū est qđ significanter a patrū deriuatur nobus secundū grecam formam et significat cū qđ primatum filium vel nepotem: filiaz vel neptē vt Eacides filius vel nepos eaci: Sed multa ab aliis formantur abusiue tñ vt infra dicetur.

¶ Possessiuū est quod cum qđ principali significat aliquid ex his que possidentur vt regia domus. i. domus regis.

¶ Cōparatiuū est quod cū intellectu positiui vel cū aliquo participe sensus magis aduerbium significat vt fortior. i. magis fortis.

¶ Superlatiuū est quod ad plures sui generis cōparatiui supponitur oblique vel per se prolatum intellectum habet positiui cum valde aduerbio.

¶ Diminutiuum est qđ diminutionē sui primati absolute demonstrat vt rex regulus.

¶ Uerbale est quod a verbo deriuatur vt ab exulo exul.

¶ Participale est quod a participio nascitur vt a lectus lecti lectio.

¶ Aduerbiale est quod ab aduerbio deriuatur vt cras crastinus.

¶ Paronymū est quod ab alio quodam trahitur et nihil de memoratis supra significat vt ab equus eques.

¶ Denominatiuū est quod a primati voce non ab aliqua speciali significatione sic appellat Ita ois dictio casualis a quacūq; dictione deriuet potest dici denominatiuū.

Genus. ¶ Genus est vel videtur esse discretio sexus.

¶ Genera nolm sunt septem masculinū femininū neutrū commune duorum: cōmune trium dubium et epycenū.

¶ Masculinū est cui preponitur articulare hic vt hic cesar.

¶ Femininū est cui preponitur articulare hec vt hec iulia.

¶ Neutrum est cui preponitur articulare hoc vt hoc animal.

¶ Comune duorū est cui preponūt articularia copulata hic et hec vt hic et hec hō. Commune triū generū est cui articularia preponuntur copulata hic et hec et hoc. vt hic et hec et hoc felix.

Dubium vel incertum genus est cui sub disiunctione preponūtur articularia hic vt hec vt hic vel hec dies.

¶ Promiscuū vel epycenū genus est quod sub vna voce et vno articulo cōprehēdit animata vtriusq; sexus vt hic passer hec aquila.

Numerus. Numerus est accidens dictionis quo fit discretio quantitatis.

¶ Numerus est duplex singularis et pluralis.

¶ Singularis numerus est quantitas qua dictio vnitatem significat vt homo.

Figura. ¶ Pluralis numerus est quantitas qua dictio multitudinem significat vt holes.

¶ Figura est dictionū simplicitū cōpositarum vel decōpositarum discrimen.

¶ Figura est triplex simplex cōposita et decomposita.

¶ Simp'ex figura est cum dictio ab alio nō cōponitur vt animus.

¶ Cōposita est cū dictio a duobus vel pluribus fiat vt magnanim' ierpugnabilis.

¶ Decōposita figura est cū dictio a cōposita dictione dirīuetur vt magnanimitas.

Cōpositio. ¶ Nomina et reliquie partes orationis cōponūtur quattuor modis. Primo modo ex duobus integris vt suburbanus. Secūdo modo ex duobus corruptis: vt efficax municeps. Tertio mō ex integro et corrupto vt leptus ilsulsus. Quarto mō ex corrupto et integro vt nugigerulus. Aliqñ ex cōpluribus vt ierpugnabilis iperterritus.

¶ In cōpositis ex duobus rectis ambo nolatiui declinantur vt hec respublica grō huius reipublice. Alteruter aūt viginti vnus viginti duo viginti tres et pro opinione quorundam etiam Leopardus secundū postremū rectū variantur vt alteruter tra trū alterutrius alterutri viginti vnus a um viginti vnus ꝛc. In vsurpatione huius nominis viginti vnus ſſ substantiuū precedat tunc debet pluraliter sumi vt habeo denarios viginti vnum: sin postponatur debet singulariter sumi vt habeo viginti vnū denariū. Boetius in arithmetica. ſſ septies tres addantur in viginti vnū numerum cadunt non enim dicit in viginti vnū numeros. Itidem viginti vnus caret plurali numero qñ iungitur substantiuo carenti singulari.

¶ In cōpositis ex recto et obliquo rectus tñmodo variatur vt hic tribunus militū hums tribun militū.

¶ In cōpositis ex duob' obliqs ābo obliqui penitus ideclinabiles sūt: vt huius mōt

¶ Persona est accidens quod de agentis qualitate loquitur.

¶ Persona est triplex. Prima/secunda: et tertia.
Prima pſona est que de se loquit: ⁊ duob⁹ pnoibus accidit: ego ⁊ nos cū suis obliq̄s.
Secunda persona est illa ad quam dirigitur sermo: et duobus pronominibus accidit: tu et vos cum suis obliquis: et vocatiuis casibus.
Tertia persona est illa de qua fit sermo: ⁊ accidit omnib⁹ casualibus preter ego nos tu et vos cum suis obliquis et vocatiuis casibus.
¶ Casus est variatio nois: vel aliarū dictionū per mutationē nouissime syllabe.
Casus ꝺ a cadēdo ꝙ quasi a recto cadere videatur. Unde rectus abusiue dicitur casus ꝙ cadens a sua terminatione in alias facit obliquos casus.
¶ Casus nominū sunt sex. Nominatiuus qui et rectus dicitur/genitiuus qui et patrius siue possessiuus/datiuus qui acquisitiuus/accusatiuus qui ⁊ causatiuus/vocatiuus qui et salutatorius/ablatiuus qui et sextus dicitur.
¶ Nominatiuus siue rectus est quod rem notat verbum vt plurimum precedens.
¶ Genitiuus siue possessiuus est quod ceterorum casuum est generator ⁊ possessionem demonstrat: necnon ⁊ per eum possessiua ⁊ patronymica reſoluuntur.
¶ Datiuus est quod aliquid dari vel acquiri significat.
¶ Accusatiuus est quod aliquid causari et in causa esse ostendit.
¶ Uocatiuus est quod vocationem vel salutationem significat.
¶ Ablatiuus est quod aliquid auferri demonstrat: hic quoꝙ latinus qui lingue latine proprius est.
¶ Quamꝙ casus ab aliis significationibus nomina sumere possint a notioribus tamen ⁊ frequentioribus sumpserunt nomina sua (teste Priſciano)
¶ Forma casualis est sextuplex. Monoptotum/diptotum/triptotum/tetraptotum pentaptotum/et heptaptotum.
¶ Monoptotum est quod vnam vocem habet per omnes casus siue singulares siue plurales siue vtruſq̄ numeri: vt sinapi/gummi/cepe/pondo/cete/pedum ⁊ litterarum nomina: et numeroꝝ nomina a quattuor vſq̄ ad centum.
¶ Diptotū est qō duos varios casus in declinatione habet: vt fors forte/tabi tabo.
¶ Triptotum est quod tres: vt templum/pli/plo.
¶ Tetraptotum est quod quattuor: vt gener/ri/ro/rum.
¶ Pentaptotum est quod quinꝙ: vt dominus/ni/no/num/ne.
¶ Heptaptotum est sex: vt totus/tuus/ti/tum/te/to.

Pronomen est pars oratonis declinabilis que pro nomine posita personam recipit.

Pronomen dicitur a pro et nomine: quia pro eo ponitur in oratione.
¶ Quindecim sunt pronomina. Ego/tu/sui/ille/ipſe/iste/hic: ⁊ is/me⁹/tuus/suus/noſter/veſter/nostras: et veſtras. Ex his quattuor tantum habent vocatiuos casus: tu/meus/noſter: et nostras.

Deficiunt quinto casu pronomina cuncta Tu meus et noſter cum nostras excipiuntur.

¶ Pronomini accidunt sex. Species/genus/numerus/figura/persona: et casus.
¶ Species est qua cognoſcitur primitiuum a derivatiuo.
¶ Species pronominum est duplex. Primitiua et derivatiua.
¶ Primitiua pronomina sunt octo. Ego/tu/sui/ille/ipſe/iste/hic: et is.
¶ Pumitiuorum species sunt tres. Demonstratiua relatiua/modo demonstratiua/modo relatiua: ego ⁊ tu sunt semper demonstratiua/sui semper relatiuum. Alia sunt modo demonstratiua/modo relatiua.
¶ Derivatiua seu possessiua pnoia sunt septē. Meus/tuus/suus/noſter/veſter/nras et vras: et sunt oia demonstratiua preter suus quod est semper relatiuum.
¶ Genera pnoim sunt quinꝙ. Masculinū/femininū/neutrū/cōe duoꝝ: et cōe triū.
¶ Masculinū est quod rem masculini generis refert vel demonstrat: vt hic.
¶ Femininum est quod rem feminini generis refert vel demonstrat: vt hec.
¶ Neutrum est quod rem neutrius generis refert vel demonstrat: vt hoc.
¶ Cōe duoꝝ est qō cōis generis duoꝝ refert vel demonstrat: vt hic et hec nostras.
¶ Commune triū est quod rem oīs generis refert vel demonstrat: vt ego/tu/sui.
¶ Pronomina demonstratiua eiusdem sunt generis cuius sunt res per ea demon=

strate. ¶ Figura ꝓnois est duplex. Simplex: vt is. Composita: vt idē licet idēticē componatur ab is ꝙ idem. Aliqñ est aduerbium ꝙ frequenter significat.

¶ Persona ꝓnominū est triplex. Prima vt ego/secunda vt tu/tertia vt ille.

¶ Casus ꝓnominum sunt sex: vt in nomine.

¶ Declinationes ꝓnominum sunt quattuor.

¶ Prima declinatio ꝓnoim est cuius gtūs ꝙ datiu⁹ singulares in i desinūt licet genitu⁹ olim etiā in is terminabatur) vt ntō ego/gtō mei (olim etiā meis) datiuo mihi. huius autem declinationis ꝓnomina sunt tria. Ego/tu/sui. A gtō mei derivat me⁹/mea/meū. A genitiuo tui: tuus/tua/tuum. A genitiuo nostri: noster/nſa/nſm ꝙ nſas A genitiuo vestri: vester/vestra/vestrū ꝙ vſas. A genitiuo sui: suus/sua/suū.

¶ Secūda declinatio ꝓnoim est cui⁹ gtūs singularis desinit in ius vel ius: et datiu⁹ in i vel e. huius declinationis sunt quinq ꝓnoia. Ille/ipse/iste/hic et is.

¶ Sunt quoq octo nolā que ſm hāc declinationē variant. Un⁹/tot⁹/solus/vlius/alter/alius/qs ꝙ vter: et ab eis ꝓposita ꝙ vocatiuis carent: ꝓter vnus/totus/solus.

Pone vocatiuos cum totus solus et vnus

Sed non in reliquis quorum genitiuus in ius.

¶ Tertia declinatio ꝓnominum est cuius genitiuus singularis desinit in i et in e et in ius: et datiuus in o ꝙ in e ꝙ in o. huius autē declinationis quinq sunt ꝓnomina. Meus/tuus/suus/noster: ꝙ vester.

¶ Quarta declinatio ꝓnominū est cuius genitiuus singularis desinit in atis: ꝙ datiuus in ati. huius autem declinationis duo sunt ꝓnomina: nostras et vestras. Et hoc modo (Perotto ꝙ pomponio testibus) variatur. Nominatiuo hic et hec nostras gtō huius nostratis. cē. quo etiam modo variant vestras et cuias et ablatiuus in i solo finūt q⁹ antiquitus nominatiuus singularis in is et in e erat.

¶ Compositoꝝ ꝓnoim tres sunt modi. Primus cū nolbus: vt huiusmodi. Secūdus cum ꝓnominibus: vt istic. Tertius cum aduerbijs: vt eccum et ellum.

¶ Tria namq ꝓnomina componuntur per nominatiuos: iste/hic: et is. Iste et hic simul componuntur: vt istic ꝙ declinatur in omnibus casibus hic hec hoc in c terminantibus ꝓter datiuum singularem.

¶ Item eadē idem ꝓponitur ab is ea id et hoc aduerbio dem⁹ et sequit primatuū Sed neutrali voce rursus cōponitur in nominatiuo ꝙ accusatiuo tantū: vt idē tidem quod aliquando aduerbium est frequenter significat.

¶ Meme/tete/sese: licet in accētu ostendunt esse ꝓposita non est ꝓpositio: sed quedā vocis geminatio: et acti et abliti voces sunt: sese etiam pluralis numeri esse potest.

¶ Preterea sunt quedā syllabe ꝓnolbus adiecte: met/te/pte/ce. Met cū olbus casibus hui⁹ ꝓnois ego tā singularib⁹ q̄ pluralib⁹ adiungit: vt egomet/meimet. cē. Adiungit etiā olbus obliqs tm casibus hui⁹ ꝓnois tu: vt tuimet/tibimet/temetipsum non recto ꝓpter differentiā hui⁹ verbi tumeo/es. Adūcitur met (vt vult priscian⁹) ꝓnommi sui: vt suimet/sibimet/semet. hoc etiā ꝓnomen ipse addit nō solum ꝓpriis nolbus: sed etiā ꝓnominibus ad discretionē faciendā: quēad modū predicte syllabice adiectiones: vt Platoipse: vel ipseplato/egoipse/tuipse/illeipse

¶ Te cum nominatiuo tantum ꝓnominis tu adiungitur: vt tute. id est tuipse.

¶ Tutemet etiam in nominatiuo solo et vocatiuo dicimus.

¶ Pte quinq ablatiuis possessiuis adiūgitur: vt meapte/tuapte/suapte/nostrapte: vestrapte. Legimus enim suopte pondere apud Ciceronē in natura deoꝝ. Ueteres enim per omnia genera huiusmodi ablatiuis vſi sunt.

¶ Ce syllabam adiiciebant antiqui omnibus casibus hic hec hoc: nouissimi autem tantū modo his obliquis qui in es desinunt: vt genitiuo huiusce/datiuo hisce/accusatiuo hosce hasce/ablatiuo hisce: quo vox inuenit masculinum in nominatiuo singulari. Terentius in eunucho. hisce arbitratur suam thaidem esse. Rursus componebāt hicce cūne e in i verso: vt hiccine/heccine/hoeccine sicut illancce/illancce: nam illicce/illusce illicce/illusce. illucce/illucce/illancce/illance: veteres dicebant.

¶ Quis aliquas recipit adiectiones quas non recipit qui: vt patet in his versibus.

En ne alius nū si deposcunt quis sibi subdi

Et qua volunt non que quotiens reperitur vtrumq

De pronominibus.

Post quis namq; piam non post qui pone putasq̃
Dam vis cumq; libet non quis sed qui tibi subdet
Nec qua volunt sed que quotiens reperitur vtrumq;
Mñ relatiuum quodcũq; legis geminatum
Demptis quid vel quis finem per cũq; resoluis
Quid qñ fixum cum prole regit genitiuum
Quod similem casum q; mobile vult sibi iunctum.

¶ Componitur quis cũ si: vt siquis/cum ne: vt nequis: cum alius: vt aliquis/cum en vt ecquis n in c verso/cum nũ: vt nũquis/cum quis: vt nonnullus quisquis: q quicquid: actõ quicquid: ablatiuo quoquo. Seruius tamen declinat quisquis geminatũ in omnibus casibus: vt ntõ quisqs/gtõ cuiuscuius/datiuo cuicui. tẽ.

Alia vero declinãtur vt eoq; simplex: qui que quod vel quid: nisi q; in feminina voce nti singularis neutrali plurali dicimus: fiqua. nequa/ecqua/aliqua/nũqua: et horũ ablatiuus non terminatur in i et aliquæ voces plurales istarũ ppter malũ sonũ nõ sunt in vsu: vt quotũcq;/quasq;. Adiciuntur etiã quis he particule nã: vt quisnã/quevt quisq; ex q̃ fit vnusquisq; singulare tantum/ptã: vt quisptã/putas: vt q̃putas/cq̃: vt quisq;. A qui etiã deducta: vt quidam/quiuis/qlibet/quicũq; pmittuũ sequunt.

Aliquis/quidam/quisq;: et quispiam idem significant: sed quidam significat certum aliquis/quisq;: et quispiam incertum.

¶ Omnis quisq; et vnusquisq; idem significant: sed in vsu differunt: quisq; iungitur superlatiuo aut nomini ordinali: omnis vero et vnusquisq; positiuo aut coparatiuo. Nota q; quisq; caret gtõ pluralι loco cuius singularis gtus sumitur: vt in hoc vulgari. (All the rychest mennes goodes are taken awaye) Ditissimi cuiusq; facultates sunt ablate. Optimi cuiusq; virtus est laudanda.

Quis et quid nunq; ponuntur relatiue: sed vel interrogatiue: vt quis es tu? quid agas: vel infinite: vt nescio quis sis aut quid agas.

¶ Quis vel qui aliquando ponuntur pro qualis. Terẽtius. Quis tibi videor. i. qualis videor. Item pro quanto: vt quo magis. i. quanto magis. Item p quomodo aut propter quid. Terentius. qui istud. i. quõ aut cur. Item pro vt. Terentius. fidem fibi me obtecrauit qui sciret se non deserturum vt darem.

¶ Qui que quod tribus modis ponitur. Primo modo relatiue: vt sum pius eneas raptos qui ex hoste penates classe veho mecũ. Secũdo modo interrogatiue: vt sed vos qui tandem quibus aut venistis ab oris. Tertio modo infinite: vt nescio quam rem agas aut quẽ hominem diligas.

¶ Sui et suus semper reciproce ponuntur.

¶ Ipse/a/um. duobus modis ponitur. Primo mõ relatiue in tertia persona: vt ego deum colo et ipse benefacit mihi. Secũdo modo demonstratiue q̃n pro nominibus demonstratiuis ponitur: vt egoipse/tuipse/illeipse. Inuenitur etiã sine pronomine. Virgilius. ipse remitto: a sic enim per discretionẽ profertur. Virgilius. Ipse ratẽ conto subigit velisq; ministrat quasi solus.

¶ Ille/a/ud. tribus modis ponitur. Primo modo relatiue: vt ego deũ colo et illum cupio videre. Secundo modo demonstratiue: vt video me illum. Tertio modo reditiue: vt ille qui legit discit. Ille etiã figurate apponitur. Virgilius. Ille ego q̃ quondam gracili modulatꝰ auena. Et tu ne ille es eneas quẽ dardanio anchise alma venus phrygũ genuit simoentis ad vndã: non tamẽ discretionẽ figit: vt ipse: sed potius relationem quandam. Ille quoq; nonnunq; per dignitatẽ quãdam atq; eminentiã accipitur: vt ille cato censorinus: ille magnus alexander.

¶ Alius/a/ud. tribus modis ponitur. Relatiue: vt video petrum et alios homines licet antecedens/id est petrus differat ab aliis hominibus numero/specie tamẽ cõuenit que est homo. Secundo discretiue: vt ego sum alius a te. i. q̃ tu. Tertio modo diuisiue: vt hominum alij boni sunt alij mali.

¶ Alter eisdem modis ponitur: sed differunt: nam alius de pluribus/alter vero de duobus dicitur: sicut vter de duobus: quis de pluribus interrogatiua sunt.

¶ Ad vter respondendum est nota de duobus dicta: vt vterq; alter neuter: ¶ istia.
¶ Ad qs rndendū est nota de plurib⁹ dicta: vt ois/nullus/nemo/alt⁹/quisq; : ¶ istia.
¶ Hec pronoia ego/tu/sui: antiquit⁹ dupliciter efferrebant gtōs: vt ntō ego/gtō mei vel mis. Ntō tu/gtō tui vel tis. Ntō caret/gtō sui vrsis. Ubi sciendū est q; isti gti mei tui/sui: ptīna tui semp passiue sumuntur: quare cū actiue loquimur vtimur⁹ eorum possessiuis: meus/tuus/suus: loco mis/tis/sis; que iam antiquata sunt; vt potestas mea et potestas mei. cura tua et cura tui. copia sua et copia sui.

¶ Itidē isti gtiuī ¶ vri pmitui semp passiue sumūt /nr̄m /vr̄m ro ¶ vr̄m actiue vtiter eor possessiua nr̄ ¶ vr̄: vt hz curā nr̄i ¶ curā vr̄i: nō nr̄m ¶ vr̄m. Rursus dicim⁹ nemo nr̄m et nemo vr̄m/nō nr̄i ¶ vr̄i. ¶ Hoc aūt inter hec tria vel ,pnoia vel aduerbia interest/hic figt rē siue locū loquēti proximū/iste vero siue illic rē aut locū proximum ei quocū loquimur/ille vel illic locū aut rem remotam ab vtroq;

¶ Preterea is ¶ hic inter se differunt: nā is spatio longiore accipit/hic vero propinquiore: multis tamen in locis confunduntur: vt qui prefert virtutē diuitijs hic sane prudens est vel is sane prudens est/itē iste ,p hic ¶ ille pro is aliqñ sumuntur.

¶ Imentū est pronomen tribus de causis. Prima ,ppter necessitudinē: qr nulla alia pars orationis supponit ꝓbis prime vel secūde plone preter ,pnomen. Secūda ,ppt demonstrationē: vt ille/ip se. ¶ Tertio ,ppt discretionē: vt suū ipsius sequitur cōstitutū.

Verbum est pars orationis declinabilis cum modo tpe et persona sine casu agere vel pati vel neutrū significans.

Uerbū dr a ꝓberatu aeris: qr pferendo aer verberat. Its enī hoc accidit oīb⁹ ptib⁹ orōnis tñ pcipue i hac pte ,ppū ei⁹ accipit: qr hac freqnti⁹ vtimur locōne.

¶ Uerbo accidūt octo. Sen⁹/modus/tps/ꝓiugatio/figura/species/nūerus ¶ psona.

¶ Genus verbi est qualitas qua cognoscitur cuius sit generis.

¶ Genera verborum precipua sunt duo. Personale ¶ impersonale.

Personale verbum est quod numerum habet et personam.

¶ Genera verbor̄ personaliū sunt quinq;. Actiuū/passiuū/neutrū/cōe/deponens.

¶ Actiuum est quod in o desinens facit er se passiuum in or: vt amo amor: potēs accusatiuum rei rationalis vt plurimū post se regere. Facio tñ cū compositis nūi a in i vtant: vt ꝓficio cōficior) passiua habēt terminata in io: vt facio fio/calefacio calefio Excipiūtur ꝓterea quedā defectiua. Odi/noui/cepi: ¶ memini: q̄ voce passiua carēt

¶ Passiuū est quod in or desinēs ab actiuo formatur: vt amor amo.

¶ Neutrum est quod in o desinēs non potest facere passiuum in or: nec regere accusatiuum post se rei rationalis. Quamq; sum es fui cum compositis et multa defectiua non desinunt in o sunt verba neutra licet impropprie.

¶ Uerbum neutrum in o desinens est quadruplex. ¶ Transitiuum/absolutum/neutropassiuum: et neutrumpassiuum.

¶ Neutrum transitiuum est quod in o desinēs actionē figit: et actū post se regit illi⁹ dictionis in quā transit actus verbi: vt aro terram/ptandeo piscem/siue omni ceno fercula multa. huiusmodi quoq; neutra que accusatiuum patientē post se flagitant habent tertias passiuorum voces: vt aratur arantur/dibitur dibuntur.

¶ Neutrū absolutum est quod accusatiuum non regit (vt sto) nisi figurate.

¶ Neutropassiuum est quod preterito et tēporibus ab eo formatis vocē habet passiuam quāuis in presenti et temporibus sibi coherentibus neutror̄ seruat declinationem. Quinq; enim sunt: vt patet in hoc versu.

Audeo cum soleo fio cum gaudeo fido.

¶ Neutrumpassiuum est quod in o desinēs passiuam habet declinationem: vt caleo frigeo. Ista quinq; tñ vapulo/ecsulo/veneo/fio: et nubo: tam significationem q̄ constructionem passiuorum habent: vt vapulo abs te vel tibi.

¶ Commune verbum est quod in or desinens non descendit a verbo in o desinente/ et tam actionē q̄ passionē significat actiuorum et passiuor̄ pro significatione simplicem constructionē postulans: vt ego interpretor persium vel a me vel mihi interpretatur persius. Et sunt pauca que numerantur in his versibus.

Largior/experior/veneror/morior/osculor/horror
Crimino⁹/amplector⁹/interpretor⁹/hospito⁹ addas

Stipulor/aggredior/obliuiscor societur
Donatus patior inter communia ponit
Multaq; preterea veteres communia dicunt.

¶ Deponés est quod in or desinés non descendit a ſbo in o desinẽte et vel actionem vel passionẽ significat: et aut hanc aut illam deponit: et ideo sic appellatur.
¶ Impſonale ſbũ est quod nũero et pſona deficiẽs ꝓ ꝑ numero ⁊ pſona poni põt.
¶ Impersonale verbum est duplex. Actiue vocis quod terminatur in t: vt tedet/miseret. Passiue quod in tur terminat: vt statur/curritur. Et formatur ab omnib⁹ verbis in o desinentibus si nominatiuum habuerint ꝓ re agente a tertia persona prętentis addita ur: vt amat amatur/seruit seruitur. Nullum quidem verbum in or impersonale formatur: dicimus enim amatum est/amatum fuit/amatum fuisset in vnica dictione ne putares duas: vt ait Simpontinus.
¶ Modus verbi est diuersa animi inclinatio varios eius affectus ostendens.
¶ Modus ſbi est sextuplex. Indicatiu⁹/impatiu⁹/optatiu⁹/potẽtialis/ꝓuctiu⁹: et infinitiuus.
¶ Indicatiu⁹ seu interrogatiu⁹ vel finitiuus est p quẽ rogat vel ostendit rẽ ſa vel falſa. Huic modo fuerũt ꝓiunctiones ẽẽ/etſi/tãetſi: vt plurimũ etiã dictiones geminate assumentes.
¶ Imperatiuus est per quem iubetur vel imperatur aliquid. Huic modo iungitur ne quando ꝓ non sumitur.
¶ Optatiuus qui ⁊ desideratiuus dicitur est per quẽ optatur vel desideratur aliq̃d huic modo deseruiunt o/vt/et si quando optant: et hoc aduerbium vtinam.
¶ Potentialis est qui in se includit significationẽ alicuius istorum posſum volo aut cum infinitiuo modo verbi a quo descendit.
¶ Coniunctiuus qui et subiunctus dr est q̃ alterũ verbũ sibi assistit vel alteri nectit. Cui quidẽ modo creberrime seruiunt coniunctiones in his sequentibus versiculis.

Anteq̃ vt posteq̃ nisi cum quã vis vbi donec.
Ac si cum dubitant quasi quin acti ꝓiuscq̃
Hec coniunctiuos poscunt licet adde quousq̃

¶ Infinitus modus qui et infinitiuus et impersonalis dicitur est qui numeris ⁊ personis carens: semp ungit alicui modo finito et regit ante se (sed non semper) actiũ. Non idem significant amatum iri et amaturũ esse. Alterum est prętentis temporis vt video te accusatum iri me. i. nunc. alterum futuri: vt video te accusaturũ esse me: et tamen accusatum iri me abs te video accipitur ꝓ eo quod est video te: vel accusatum iri me: vel accusaturum esse me: vel me abs te accusandum esse.
¶ Tempus est quod quando aliquid dictum vel factum esse significat.
¶ Tẽp⁹ ſbi ẽ ꝙntuplex/pñs/ꝑteritũ impfectũ/ꝑteritũ ꝑfectũ/pluſq̃pfectũ: ⁊ futurũ.
¶ Tempus pñs qũ etiã instans dr est qũ pñti tpe aliquid fieri sigt: vt doceo.
¶ Preteritũ imperfectũ est quod cũ peracto tempore aliquid fieri significat citra preteriti perfecti et pluſq̃perfecti temporis notam vt docebam.
¶ Preteritũ perfectũ est quod quũ aliquid perfectũ esse vel desiisse sigt: vt docui.
¶ Preteritũ pluſq̃pfectũ est qũ aliq̃d ampliꝰ preterito preteriisse sigt: vt docueram.
¶ Tempus perfectũ ꝓ imperfecto nunq̃ vsurpatur: ⁊ aliqñ pluſq̃pfectũ.
¶ Futurũ tempus est quod aliquid futurũ significat: vt docebo.
¶ Coniugatio est consequens verborum declinatio.
¶ Prima ꝓiugatio est q̃ in scba infinito mõ actiuo a longã ante re vel ris in scba persona pñtis indicatiui passiue vocis habet: vt amo amare/amor amari. Exceptis docum cõpositis que hñt a correptã: vt circũdare/venundare/pessundare/satũdare.
¶ Scba est que in infinito modo actiuo e longam ante re vel ris in secũda pſona prętentis indicatiui passiue vocis habet: vt doceo/docere: vereor vereris.
¶ Tertia est que in infinito modo actiuo e breue ante re vel ris in secũda pſona prętentis indicatiui passiue vocis habet: vt lego legere/amplector amplecteris.
¶ Quarta est que i longã ante re in infinito modo actiuo vel ante ris in secũda persona

sona phitis indicatiui passiue vocis habet: vt audio audire/largior/largiris.

¶ Verba que regulas harum coniugationum non sequuntur anomala sunt: vt fum volo/fio: et huiusmodi.

¶ Figure verborum sunt tres. Simplex: vt taceo/composita: vt conticeo/decomposita: vt conticesco.

¶ Species seu forma verbi est qualitas qua perfectum ab imperfecto secernimus.

¶ Species seu forma verbi est duplex perfecta et imperfecta.

¶ Perfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu significationem suam perfecte ostendit: vt amo/lego.

¶ Imperfecta forma verbi est que sine alterius verbi intellectu perfectam significationem habere non potest. huius species sunt ser. Frequentatiuum/continuatiuum/desideratiuum/diminutiuum/imitatiuum: ꝛ cū primatiui significato mutuū.

¶ Frequentatiuum est quod in to: vt lecito/aut in so cum ſ/ vt verso: aut in xo cum x/ vt nexo desinit et idem sīgt quod primitiuū cū quadā frequentatione: vt lectito. i. frequenter lego. verso. id est frequenter verto. nexo. id est frequēter necto.

¶ Forma frequentatiuoꝝ est triplex. Prima verba prime coniugationis ab vltimo supino a in i dtenē et u in o versa formant frequentatiua: vt impo as impatu impito as. Secunda verba que preteritū in gi terminant a sua presentis pſona remota s/ et addita to formant frequentatiua: vt ab ago is egi agito as. Aliquando tamē ab vltimo supino u in o versa: sed ea non sunt in frequēti vsu: vt ab ago is acto as a quo agito/as. et sic a frequentatiuis aliqñ nascunt alia frequentatiua: vt a lecto/as. lectito as. a curso/as. cursito/as. Tertia cetera verba ab vltimo supino u in o versa formāt frequentatiua: vt a curro ris/curso sas. Sequor q̄ sector facit tueor tutor. quero queri eo/quesо quesito i correpta. A nosco etiam venit noto et noscito: et sunt quedā recte voce formata tū in aliā q̄ suorum primitiuoꝝ significationem transire videntur. vt a traho/tracto. a cogo/cogito. a dico/dicto. Item scitor et scīscitor sunt frequentatiua voce: sed non significatione. Omnia frequentatiua prime coniugationis sunt et suorum primatiuorum genus seruant: preter scitor et scīscitor que deponentia sunt: licet scio sit actuum.

¶ Continuatiuum est quod in sco desinit vt fordesco cōualesco et significat non inchoationem sed incrementū continuū vt egresco. i. egrior sic vsurpantur tamē multa ex his in sco terminantibus pro primatiuis vt adhuresco dulcesco concupisco labasco abdormisco conticesco expauesco et his similia et formātur a secunda pſona indicatiui primatiui addita co vt a caleo es calesco cis: preter hec cū cōpositis quod facit hisco dehisco et fatiscо et pierūq̄ a verbis neutris descendūt: aliqñ tamē a deponētі mutata ris in sco vt a misereor eris miserescо et sunt neutra ola et tertie cōiugationis et preteritо vocem habent primatiuoꝝ differunt tamen significato preterita continuatiuorum et primatiuoꝝ vt herba exaruit sensus est si exaruit a primatiuo descendit q̄ iam non exaret sed modo aut olim exarebat sīa cōtinuatiuo descendit sensus est q̄ iam facta est arida.

¶ Desideratiuū est qđ in rio vt esurio desinit et nō meditationē sed desiderіū significat vt lecturio id est cupio legere nō meditor legere esurio. i. cupio esse non meditor esse et formātur ab vltimo supino correpta u et addita rio vt a lectu lecturio ab esu esurio et sunt quarte cōiugationis.

¶ Diminutiuū est qđ in lo vel in co desinit et diminutionē sui primatiui sīgt vt sorbeo sorbillo. i. parū sorbeo a fodio fodico. i. parū fodio: hec quoq̄ prime cōiugatiōis sunt et genus primatiuoꝝ seruāt: Sed certā formā non habēt nec in olbus verbis in vsu sunt.

¶ Imitatiuū est qđ in so vl in or terminatur vt patrisso sororisso philosopho: poetor sed illa in so significāt imitare ꝑmatiuū moribus: ista aūt in or aliud vt philosophor studeo philosophiā sīgt poetor poetice vaco: villicor. i. in villa ago vel ville presum: horum aūt forma iuncta est prime tū cōiugationis sunt.

¶ Verbum motiuum in so desinit nō significat desideriū sed actum corporis cū significato primatiui vt viso non desidero videre sed eo vel venio ad videndū capesso non desidero capere sed eo ad capiendū et sunt ola neutra cōiugationis tertie: hec quoq̄ certam formam nō habent nec ab olbus verbis in vsu sunt.

¶ Numeri verborū sunt duo singularis et pluralis.

¶ Singularis est quod suppositо singulari iungitur.

¶ Pluralis est quod supposito plurali iungitur.
¶ Persone verboꝝ sunt tres: prima qꝫ supposito prime persone iungitur.
¶ Secunda quod supposito secunde persone iungitur.
¶ Tercia quod supposito tertie persone iungitur.

PArticipium est pars oratiois declinabilis ꝓ verbo posita genus et casus habens ad similitudinẽ nominis tempus et significationem ad similitudinem verbi.

¶ Participiũ dicitur quia duarũ eximiarũ partiũ oratiois. i. nois et verbi vim participat.

¶ Participio accidũt sex genus numerus casus tempus significatio et figura.

¶ Generꝫ participiorum sunt quattuor masculinũ femininũ neutrum et cõe trium

¶ Masculinũ est qꝫ cum substantiuo masculini generis concordatur.

¶ Femminũ est qꝫ cũ substantiuo femmini generis concordatur.

¶ Neutrum est quod cũ substantiuo neutri generis concordatur.

¶ Omne est quod cũ substantiuis oim generum concordari potest.

¶ Numeri ptiipiorũ sunt duo singularis cui iũgitur substantiuo singulari.

¶ Pluralis cui substantiuo plurali iũgitur: hec et superiot regula habent locum ꝯ participia non ponantur substantiue.

¶ Casus participiorum sunt sex vt in nomine.

¶ Tempora participiorũ sunt tria presens preteritum et futurum.

¶ Tempus presens est quod in ans vel in ens desinit vt amans docens.

¶ Preteritũ est qꝫ in tus sus xus vel ius desinit vt amatus visus nexus mortuus.

¶ Futurũ est duplex prius et posterius.

¶ Futurũ prius est quod in rus desinit vt amaturus.

¶ Futurum posterius est quod in dus desinit vt amandus.

¶ Participiũ presentis tpis formatur a secunda persona singularis numeri ꝑteriti tpis imꝑfecti bam bar vel ram conuersa in ns et s vt amabã amans poterã potẽs lo quebar loquens demũtur pñs et absens et iens ab ibã et quiens a quibã cũ compositis que formãt gerundia in enndi do dũ et gtũ participũ pñtis tpis in euntis preter ambio quod facit ambiendi et ambientis et superbio quod facit superbientis.

¶ Participiũ ꝑteriti tpis formatur a posteriori supino addita s vt amatu amatus preter mortuus a motiot.

¶ Participiũ prioris futuri formatur a posteriori supino addita rus vt amatu amaturus: demũtur nasciturus de nascor ignasciturus ab ignosco. et futurus de sum et ilo quod de formatione est prioris futuri et significatione posterioris futuri.

¶ Excipiuntur etiã quedã verba prime cõiugationis que faciũt supina in itum vel etũ cũ c ꝯ mutãt i atur⁹ vt domatur⁹ fricatur⁹ et verbale latio vt domatio fricatio

¶ Participiũ posterioris futuri formatur a gtõ singulari pñtis participiũ tempotis in dus mutata vt amantis amandus.

¶ Ab actiuo et neutro supina habentibus duo nascũtur participia alterũ presentis tẽpotis vt legens currens. Alterũ prioris futuri vt lecturus cursurus.

Ab aliis tamen que carent supinis vnicũ nascitur participiũ presentis tpis vt a timeo timens a studeo studens.

¶ A neutris aũt cũ circũlocutione in preterito perfecto in modũ passiuorũ habentibus tria descendunt participia presens preteritũ ⁊ primus futurũ vt a gaudeo gaudens gauisus gauisurus a ceno cenans cenatus cenaturus.

¶ A neutris vero transitiuis quattuor descendũt participia vt ab aro arans aratus araturus arandus.

¶ A passiuis quoꝝ actiua habent supina duo nascuntur ptiipia alterum preteriti alterũ posterioris futuri vt ab amor amatus amandus. Ab his tñ passiuis quorum actiua supinis carẽt tñ vnicũ nascit ptiipiũ posterioris futuri vt a timeor timẽd⁹.

¶ A cõmũne quattuor nascũt ptiipia vt a largior largiẽs largit⁹ largitur⁹ largiẽd⁹

¶ A deponẽti tria descendunt ptiipia vt a loquor loquẽs locutus locuturus.

¶ Ab verba que carent supinis carent participijs que ab eis formantur.

¶ Significatio ptiipiũ est qualitas qua cognoscitur an actiue an passiue an cõmuniter significet vox participiũ.

¶ Significationes ptiipiorũ sũt due actiua et passiua: ptiipia igitur ꝯ a verbis vi actiuã hñtibus deriuãt actionẽ significãt: que vero passiuã significãt passionem.

¶ Dicēdū tñ nōnulla ex illis preteriti pfecti et plusq̄pfecti tp̄is aliqñ solā actionē significare vt fere ola a deponētibus aliqñ tñ actionē q̄ passionē vt ola q̄ a cōib⁹ deriuātur et a neutris quibusdā vt ptāsius et censatus et a deponētibus aliquot vt auxiliatus meditatus locutus medicatus comitatus mutatus et plura: illa vero futuri m dus omnia passionem significant.

Siq̄ vis verbum cōmune agat et patiatur
Sola per ans ens rus tamen actio significatur
Dus patitur tantum sed p̄teritum dat vtrūq̄.

¶ Participia in subiunctis versibus sub voce passiua actiuā habēt significationem:

Actiuum sensum passiue voce tenent hec
Consideratus circūspectus iunge dilectus
Cautus et argutus ignotus sic quoq̄ tutus
Contentus falsus tacitus p̄fusus et inde
Satus discretus iuratus cōplacitusq̄
Excretos exoletos defectus adultus

¶ Hoc p̄ticipiū euidēs et ea q̄ a neutris passiuā significationē hñtib⁹ nascūt sub voce actiuā passiuā hñt significationē vt vapulās exulās frigens calens et hmōi.

¶ Quedā sunt que cū formā participioꝝ habeant q̄ carent tempore sunt nomina dicenda non autem participia.

Participi similes sunt he voces galeatus
Scutatus iungas piliatus cum tunicatus
Baccatus caligatus cum manucleatus
Estq̄ paludatus penulatus siue togatus
Pretextatus cum trabeatus iunge comatus
Addas cristatus byaccatus cum soleatus
Hastatus stellatus sic lunatus itemq̄
Littera dans atus et quedā terminat itus
Curritus cum cerritus pellitus et vtus
Halitutus simul hirsutus cornutus habebunt

¶ Participia a gerūdijs differunt. gerundia significāt rei ad̄ministrationē sine tp̄e Participia vero cū tempore.

¶ Participiū trāsit in vi nois quīq̄ modis. Primo mutatione cōstructionis q̄n cōstruit cū alio casu quā eius verbū vt amās virtutē p̄ticipiū est amans virtutis nomen. alieni appetēs: sui p̄fusus. Scdo tp̄is amatione q̄n nullū tēp⁹ sīgt vt amās q̄ amore captus est. miseri sūt oēs amātes. Tertio cōgatione vt amās amātis amātium. Quarto cōpositione vt inocēs indoctus q̄n p̄ticipiū cōponit cū p̄pōe qua cū vbo nō cōponitur. Quīto mutatione significati vt amād⁹ q̄n sīgt nō eū q̄ amabitur sed eū q̄ est dign⁹ amari vt merito laudād⁹ est Cicero. q̄ mutatio etiā in p̄ticipio actui futuri aliqñ fit. Seneca de naturalibus q̄stionib⁹ nullā ādē mētionē fecit cometarū nō p̄termissur⁹ si ād explorati apud illos cōpsset p̄termissurus dixit p eo q̄ est talis q̄ p̄termitteret nec tēpus significat sed qualitatē hois et animi voluntatem.

¶ Sciēdū āt q̄ quō p̄ticipia p̄teriti tp̄is cōiūcta cū vbis p̄ntis tp̄is p̄teritū tēpus sīgnt vt lectus es lectus est. Sic p̄ticipia p̄ntis tp̄is si cōiūgāt vbis p̄teriti aut futuri tp̄is preteritū et futurū tēpus sīgnt vt amans fec: aduertens audiam.

De aduerbijs

Aduerbium est pars orationis indeclinabilis que adiecta verbis participijs gerundijs vel supinis significationem eorum explanat.

Aduerbium dicit̃ q̃ stat ad verbũ hoc est iuxta verbum.

¶ Aduerbio accidũt quattuor species significatio cõparatio et figura.

¶ Species aduerbiorũ sunt due primatiua vt nuper. derimatiua vt nuperrime.

Derimatiorũ species sunt decẽ denominatiua. pnoiatiua cõpatiua superlatiua diminutiua verbalia simul et nolalia participalia aduerbialia et prepositionalia

Denolatiua aduerbia sunt que a nolbus nascuntur hoc aũt aut a proprijs nominibus nascũtur vt a tullio tulliane: aut ab appellationibus vt a duro duriter aut a vocabulis vt ab hostio hostiatim.

¶ Nomen autẽ vnius appellatio multorũ: vocabulũ vero rerũ est.

Pronoiatia aduerbia sũt q̃ a pronoie nascũtur vt ab iste et hic istic: ab ille: hic illic

Comparatiua et superlatiua aduerbia sunt quotiens appellationes a quibus veniunt cõparantur vt docte doctius doctissime. Et quãdo nõ possunt omnia aduerbia recte comparari supplemus cõparatiuũ et superlatiuũ cum his aduerbijs magis. et maxime iuncto positiuo vt magis rite maxime rite in diminiendo aũt cum his aduerbijs minis et minimũ: vt minis rite minimũ rite.

Diminitiua aduerbia sunt que a primatiuo dermantur vt a tarde tardule a tardius tarduscule.

Uerbalia aduerbia sunt q̃ a verbis nascuntur vt a curro cursim a rapio raptim.

Uerbalia simul et nominalia sunt que a nomine simul et a verbo nascũtur vt a pede et tento pedetentim.

Participalia aduerbia sunt q̃ a participijs siue participialibus veniunt: vt a decẽs decenter.

Aduerbialia aduerbia sunt q̃ ab aduerbijs nascũtur vt a clan clanculũ a sepe sepi⁹.

Prepositionalia aduerbia sunt que a prepositionibus veniunt vt ab extra exterius ab ob et iter obiter significans statim et specialiter.

Que e efferunt

¶ Nomina secunde declinationis formant aduerbia a dtõ casu o in e mutato vt a doctus docto docte. Sed contra hanc regulam multa sepius vsurpauit auctoritas quedam enim in dtõ casu formãt aduerbia in o vt falso sedulo. quedam in er et in e vt a duro duriter vel dure.

¶ Nomina adiectiua tertie declinationis formant aduerbia a dtõ casu addita ter vt a mollis molli molliter audax audaci audaciter vel audacter. hinc tamen excipiuntur facilis quod formãt facile pro faciliter: difficilis difficulter pro difficiliter: participia et participijs similia mittentia dtm singularem versa i in er formant aduerbia vt sapienti sapienter: prudenti prudenter: olis omnino pro omniter: insuper ter a tribus: quater a quattuor: aliter ab alius: a sublimis sublime sublimiter: obiter ãt tantusper parũper pauluper et id genus alia cõposita sunt.

¶ Duodecim aduerbia que sequuntur tam in er q̃s in e efferuntur.

Humane dure ferme large atq; benigne
Prosperiter pure vel abunde siue seuere
Atq; probe ignaue vel auare siue proterue
Festiueq; noue sic asperiter vel amice

¶ Propria nota secunde declinationis formant aduerbia a casu ablatiuo o mutata in a et addita ne vt a tullio tulliane.

Quedam appellatiua prime declinationis formãt aduerbia a casu ablatiuo assumpta tim vt a regula regulatim: caterua caterustim.

Appellatiua secunde declinationis ab ablatiuo hmõi aduerbia formant o mutata in a et addita tim vt ab hostio hostiatim: a viro tamen fit viritim a furto furtim a stricto strictim a singulis singulatim vel sigillatim a primus prima primum primatim ab anno annuatim.

Appellatiua tertie declinationis formãt hmõi aduerbia ab ablatiuo e mutata in a

et tim assũpta vt a grege gregatim ab agmine agminatim a capite capitatim.

¶ Appellatiua quarte declinationis formãt hmõi aduerbia ab ablõ ꝙ mutata in im vt a statu statim: singultu singultim a raptu raptim.

¶ Quedam nomina prime declinationis formant aduerbia ab ablatiuo casu a mutata in i et tus addita vt medulla medullitus.

¶ Quedam secunde declinationis in ablatiuo mutant o in i et tus addita vt a celo celitus: a fundo funditus.

¶ Quedam tertie declinationis in ablatiuo mutant e in i et tus assumpta vt radice radicitus stirpe stirpitus.

¶ Significatio aduerbij est qualitas q̃ ꝙ significatũ vnũ aduerbiũ ab alio discernit.

¶ Significationes aduerbiorum sunt multe aut enim loci aut temporis aut numeri ꝛc. vt infra patebit.

¶ Aduerbia loci sunt hic illic istic hac quo qua vbi intus et foris intro et foras obuiã.

¶ Aduerbia localia aut in loco significant aut de loco aut per locum aut ad locum: aut versus locum aut vsq; ad locum.

¶ Aduerbia significantia in loco sunt ista hic istic illic intus foris ibi ibidem alibi alicubi vsq; nusq; sicubi necubi nũcubi vbiq; vbicũq; superius inferius et hñt suũ quisq; tuum vbi. Ad hãc significationẽ referri possunt nomia propria vrbium vel pagorũ significãtia in loco aduerbialiter in gtõ sine dtõ posita vt fui padue et cartagini.

¶ Aduerbia significantia de loco sunt ista hinc illinc istinc inde aliunde sicunde necunde alicunde superne inferne vndiq; vtrinq;. Hec hñt suum quesitiuũ vnde. Ad hanc significationem referri possunt nomina propria vrbium vel pagorũ significantia de loco aduerbialiter in ablatiuo posita vt venio roma.

¶ Aduerbia significãtia per locũ sunt ista hac illac istac alia aliqua illa ea siqua nequa quacũq; quauis vtraq; vtrauis. Hec hñt proprũ quesituũ qua. Ad hanc significationẽ referri possũt noia ꝓpria vrbiũ vel pagorũ significãtia ꝙ locũ aduerbialiter in ablõ posita vt trãsio roma veni roma ꝛ nõnusq; in actõ cũ ꝙ ponũt vt veni ꝙ romã.

¶ Aduerbia significantia ad locum sunt ista huc illuc istuc intro foras vsq; nusq; eo eodem siquo nequo alio aliquo vtroq; quouis quocũq;. Hec habent suum quesituũ quo. Ad hanc significationẽ referri possunt nomina propria vrbium vel pagorũ significãtia ad locum aduerbialiter in actõ posita vt vado pataviam.

¶ Aduerbia significantia versus locum sunt ista horsum illorsum illorsus dextorsum sinistrorsum deorsum retrorsum seorsum aliorsum nequorsum deorsum versus sursum vel surssum versus vtroq; versus quoq; versus. et habẽt suũ quesituũ quorsum nota tã propria q̃ appellatiua significãtia versus locũ pro nobus in actõ ponũtur postposita versus vt vado romã versus locũ versus marcum versus.

¶ Aduerbia significãtia vsq; ad locũ vl vsq; ad tempus sunt ista: hactenus hucusq; illucusq; vsq;nũc quonãusq; et hmõi. Hec habent suum quesitiuũ quousq; : nomina propria vrbium vel pagorum significantia vsq; ad locũ pro nobus in actõ ponũtur cum vsq; vt vado vsq; romam.

¶ Sũt quedam aduerbia localia que nõ ad vnã solã sed ad varias significatiões referri possũt vt pigre pone supra infra sup extra vltra citra vt pigre trãsio: pigre venio

¶ Que sũt aduerbia temporis hodie nũc nuper heri cras aliquando olim tũc cum dum tam semper mane modo vesperi tantũper aliquãtisper interdum.

¶ Que numeri semel bis ter quater nonies decies vicies millies.

¶ Que ordinis inde deinde deinceps deniq; demum postea preterea primõ primo secundo vicissim quod et separandi est.

¶ Que negandi haudneq; non minime ne vtiq; nequaq;.

¶ Que affirmandi etiam quidni profecto quippe certe scilicet.

¶ Que optandi vtinã osi vto et si pro vtinam.

¶ Que concedendi licet esto.

¶ Que adulandi sodes amabo.

¶ Que iurandi pol ecastor me herde medius fidius.

¶ Que detestandi en ecce eccum eccam.

¶ Que interrogandi cur quare quamobrem quid qui vtrum num non nunquid.

¶ Que dubitandi forsan forsitan fortassis fortasse.

¶ Que prohibendi ne.

¶ Que euentus forte fortuito.

¶ Que similitudinis quasi ceu tãq̃ vt velut veluti sic sicut sicuti prout proinde acsi
¶ Que vocandi heus ehodum.
¶ Que respondendi heu.
¶ Que congreganti simul vna pariter communiter.
¶ Que elegendi potius immo.
¶ Que hortandi eia age agite.
¶ Que separandi seorsum vicatim vtrĩq̃ singillatim semote paulatim sensim.
¶ Que qualitatis bene pulchre olno care vbiter misere motose perperã expedite.
¶ Que quantitatis multum plus minus parũ satis nimium nimis valde.
¶ Que cõparandi tam et tãq̃ magis maxime.
¶ Gradus cõparationis sunt tres positiuus cõparatiuus et superlatiuus.
¶ Que sunt aduerbia positiui gradus docte pulchre fortiter.
¶ Que cõparatiui doctius pulchrius fortius.
¶ Que superlatiui doctissime pulcherrime fortissime.
¶ Multa ex predictis aduerbijs q; varia significãt sub varijs speciebus aduerbij lo
cari possunt vt hic potest et tpis esse aduerbiũ et loci et sic de multis alijs.
¶ Figure aduerbiorum sunt tres simplex vt hic huc:composita vt interdum adhuc
decõposita que a cõpositis derivantur vt a benignus benigniter:a misericordia mi
sericorditer ab indocto indocte ab efficace efficaciter.

Intro foras verbis que signant ad loca motum
Coniungi poscunt:aliis iungas foris intus

¶ Intus et foris intro et foras hoc intersunt:intro et foras iũgũtur verbis aut par
ticipijs significantibus motum ad locum:intus vero et foris iunguntur verbis aut
participijs significantibus permanentiã aut motum in loco.
¶ Aduerbia loci possunt poni pro aduerbijs temporis sed non econuerso.

Dictio vocali finita vel s sibi subdit
Sepe ne pro nũquid e vel s sed demere debes

¶ Ne dictiom in vocali finienti aut s littera terminanti solet adiungi et tunc nõ sig
nificat et e vel s appocabatur vt mihin.i.mihi ne:dixin.i.dixi ne:videsne.i.vides ne:
sensen.i.senses ne:idq; apud terentium in vsu frequenti est.
¶ Non et nũ idem significant sed hoc intersunt qã vero fit interrogatio per non id
verum exitimo quod queritur.Virg.non ego te vidi damonis pessime caput ex
cipere:quãdo vero fit interrogatio per nũ supponimus id falsum esse qõ queritur.

Affirmat non pro nunquid querendo.negat num
Non ego te vidi:nũ mea dicta negem:

¶ Indies et quotidie hoc intersunt indies semper verbis incrementũ significanti
bus et cõparatius iungitur:quotidie vero istis et alijs.

Quotidie iungi que vis sibi verba reposcunt
Iungs dies modus gradus:incrementaq; signans

¶ Preterea insuper significat et preter eum eam id eos eas vel ea.
¶ Obuiam est aduerbium et semper iungitur verbis motum ad locum significan
tibus vt venio tibi obuiã.i.obuio tibi que sola multis alijs modis dici potest vt ob
uio tibi:obuius tibi:obuiũ me tibi fero:obuiũ fortuna me tibi obtulit:occurro tibi.
¶ Scilicet et videlicet videntur significare id quod certe sed fere per quãdã ama
ritudinem vel derisum.Interdũ etiã sine ea.interdũ post relatiũ quomodo quidẽ
poni solet nonnũq; ante vel sine relatino vix tamen apud doctos reperies vulgo
vsitatissimũ modũ cũ ea que confuse dicta sunt per singula postea exponimus.
¶ Protinus continuo et statim preter superiorem significationẽ que est subito vel
cito significant etiam non ideo quando iunguntur negationi vt non continuo si fur
ti aliquis accusetur dampnare eum iudex debet i.non ideo.
¶ Necesse et necessario hoc intersunt:necessario quodlibet sibi verbum adiũgere po
test:necesse vero tm̃ ꝑdũ subsũtiuũ vt necessario.ois moritur:necesse est ois mori

¶ Paulominus vna dictio. i. fere vnde psalmista. Paulominus consūmauerunt me in terra: Paulo minus due dictiones anglice(a lytell ase) Idem. Minusti eos paulo minus ab angelis.

¶ Dum tria significat tūmodo donec et quādiu: et q̄nq̄ quasi syllabica adiectio est vt adesdū ehodū agedū. Sed dū pro quādiu indicatiuo pro donec cōiūctiuo seruit.

¶ Minus aduerbiū cōparatiui gradus cū positi nolle inuctum facit signatū contrariū. Terentius. Hoc nemo fuit minus ineptus. i. prudentior: minus etiā pro nō ponitur quando iungitur cum sin vt sin minus. i. si non et cum quo vt quo minus. i. vt non.

¶ Quoad significat quousq̄ quādiu quando et quantum.

¶ Usquequo penultima correpta significat vndiq̄ quādiu donec simul et aliquādo

¶ Simul significat pariter et posteā

Istec non solum non tantum non modo poscunt.
Sed vel verūetiam iungi vel sed quoq̄ post se
Quod minus est poniq̄ prius: maiusq̄ subire
Ut res non tantum. sed pro te animā quoq̄ fundam
Maius vult pre se nedum minus et sibi subdi
Ut vitam pro te nedum res fundere possum
Cumq̄ negans iunctum his structura reciproca fiet

¶ Nedum pro non solū ponitur sed nedum nūq̄ vsurpatur nisi cum de duobus loquimur quorum alterum magis alterum minus est et minori semper in posteriori parte preponitur non solum in priori parte ponitur vt non solum vulnerauerit patrem sed etiam interfecit: dicendū per nedum patrem interfecit nedum vulnerauit. Et quando negatiuū cum his iungitur reciproca fiet constructio et nunc maius precedet non solū ꝛc. et minus sequetur vt non solum non.

¶ Quāprimū significat celeriter et postulat vnū verbum: cūprimū vbi primū et vt primum anglice(as soone as) duo verba postulant.

¶ Modo sumitur pro aliq̄n pro solūmodo et pro iam nunc

QDnunctio est pars orationis indeclinabilis dictiones vel sententias annectens.

¶ Coniunctio dicitur a coniungendo quia vel dictiones vel sententias simul coniungit.

¶ Coniunctioni accidunt tria potestas: figura et ordo.

¶ Potestas coniunctionis est qualitas que eius significationem officiumq̄ in oratione ostendit.

¶ Potestas cōiunctionis in decem et octo partes diuisa est vt infra patebit.

¶ Copulatiua est que sensus et verba cōiungit vt diserius et sapiens fuit cicero.

¶ Copulatiue cōiunctiones sunt iste et q̄q̄ atq̄ at ac ast quoq̄.

Disiunctiua est que quāuis dictiones coniungat sensum tn disiungit alterum affirmans alterum vero negans vt tu es doctus vel indoctus.

¶ Disiunctiue coniunctiones sunt iste aut ve vel ne nec an neq̄ seu sine. Hec aūt in tres partes diuiditur in subdisiunctiuā dubitatiuā et interrogatiuā.

¶ Subdisiunctiua est que licet vocem habeat disiunctiue vtrūq̄ tn esse significat. vel simul vt alexander siue paris vel discrete vt tota die legit vel scribit.

¶ Dubitatiua est que cum nota disiunctionis dubitationem significat vt aut pro dest aut non.

¶ Interrogatiua est que cū nota disiunctionis dubitationē cū interrogatione significat. Virgilius. Eloquar an sileam.

¶ Interrogatiue coniunctiones sunt iste an ne necne anne nonne.

¶ Expletiua que et cōpletiua dicitur est que ornatus causa vel metri nulla significationis necessitate ponitur vt enimuero dane.

¶ Expletiue vel cōpletiue coniūctiones sunt iste quidem equidem vero aūt quoq̄ ic̄ nimirū profecto. Hec aūt in duas ptes diuiditur in approbatiuā ⁊ distributiuā.

De coniunctionibus.

¶ Approbatiua est que rem approbat vel affirmat: vt equidem merui.
¶ Distributiua est que diuersis diuersa distribuit: vt ego lego tu vero dormis.
¶ Electiua est que ex diuersis propositis aliquid elegi ostendit: vt diues volo esse magis q̄ pauper.
¶ Electiue coniunctiones sunt iste: q̄ ac et atq; quando sumuntur pro q̄.
¶ Aduersatiua est que aduersum conuenienti figit: vt q̄uis negesp eccatū constat.
¶ Aduersitiue coniunctiones sunt iste: sed/tamen/q̄q̄/q̄uis/etsi/tametsi/etiāsi/at/verū et ceterum quando pro sed ponuntur.
¶ Abnegatiua vel excepta est que rem aliqua causa impeditam fieri nō posse ostendit: vt nisi adesses nihil conficerē.
¶ Abnegatiue vel exceptiue cōiunctiones sunt iste: ni/nisi/qñ/alioquin/preterq̄.
¶ Diminutiua est que diminutionē figit: vt si non potes legere saltem scribe.
¶ Diminitiue coniunctiones sunt iste: saltem/ne/nec/at/aut ⁊ vel pro saltem.
¶ Causalis est que causam vel ordinē rei precedentis ad sequentem significat.
¶ Causales coniunctiones sunt iste: quapropter/qñ/quippe/enī/eteni/nā/nāq;/qñ quidem/siquidem. quatenus/vt/quot. ne/neu/neue/si/quum/⁊ qñ sumpta p quia.
¶ Hec autē in quattuor partes diuiditur: in continuatiuā/subcontinuatiuā/adiunctiuam/et effectiuam.
¶ Continuatiua que et conditionalis dicitur est que continuationem, cū dubitatione mentis iuncta indicatiuo ostendit: vt si stertit dormit.
¶ Subcōtinuatiua est que causam continuationis non cum dubitatione rerū esse tiam ostendit: vt quia ambulat mouetur.
¶ Adiunctiua est que sic esse vel non esse dubitans subiunctiuis adiungitur: vt si veneris multa commoda feres.
¶ Effectiua est que ex causa precedentē sigit effectū: vt domus fortis est: nā ex ligno et lapide fidele constat. hec tamen p tot est reduci ad subcontinuatiuam.
¶ Collectiua rationalis vel illatiua est que ex premisso sermone rationem ostendit: vt tu es homo ergo mortalis.
¶ Collatiue rationales vel illatiue cōiunctiones sunt iste: ergo/ideo/igitur/itaq;/proin/proinde/quocirca/propterea/iccirco.
Qñq; eadē ꝓiunctio ꝓ varia sua sigtione modo illius modo alterius est potestatis.
¶ Figure ꝓiunctionū sūt due. Siplex: vt at/sed/enī. ꝓposita: vt atq;/sedenī/eniuero.
¶ Ordo coniunctionem est qualitas que demonstrat que preponi que ve subiungi coniunctio debeat.
¶ Ordo coniunctionis est tripler. Prepositiuus/subiunctiuus: et communis.
¶ Prepositiu⁹ ordo est in quo coniunctiones precedunt ea que coniungunt.
¶ Coniunctiones ordinis prepositiui sunt iste: at/ac/ast/sed/atq;/aut/vel/ne/neq;/ceterū/eniuero/verū/si/quin/quatinus/sin/seu/siue/ni/nisi/et nam.
Subiunctiuus ordo est in quo postponuntur coniunctiones istis que coniungunt.
¶ Cōiunctiones ordinis subiūctiui sunt iste: que/ve/ne/autē quidē/q̄q̄/verū: et enī.
¶ Communis ordo est in quo nunc preponitur nunc postponitur coniunctio.
¶ Coniunctiones ordinis communis sunt reliquę omnes.
¶ Ex ponit quinq; modis. Primo modo copulatiue: vt homo ⁊ asal. Secūdo ornatꝰ causa ponit: ⁊ vt prudēs ⁊ fortis fuit cesar. Tertio diſiūctiue: vt legere ⁊ nō intelligere est negligere. Quarto successiue: vt bibit ⁊ comedit. Item Jesus sedebat sup pullum et sup asinā. i. aliq̄n sup pullū ⁊ aliq̄n sup asinā. Quinto expositiue ꝓ id est. Ouidius. hanc deus ⁊ melior natura diremit. i. melior natura. ¶ Jtē multifariam multisq; modis q̄ ꝓ id est ponit: ⁊ est figura Epexegesis q̄n dicto vel oratio sequēs exponit precedentē: vnde Ebiardus est epexegesis exponens dicta oriota.
¶ Cōiunctio copulatiua tribus modis discopulat. Primo modo q̄n dictiones copulam claudentes eandē construēdi rationem non habent: vt hic liber est meus ⁊ fratris mei. Cicero erat eloquens et magni ingenij. Secūdo q̄n sequit dictionē varios casus exigentē: vt tu es dignus laudis et premio. Tertio q̄n mediat inter duo nois locoꝝ diuersi numeri aut declinationis: vt Cicero floruit rome ⁊ athenis.

Ordinis et medij: semperq; est postpositiui
Enclitice voces q; p;o et/ne p;o an/neq; p;o vel

Octo par. whittin. C. j.

Scribi et proferri cum vocibus immediate
Preiunctis debent. simul vltima syllaba vocis
Que preit is a tui debent ipseqz grauari.

¶ Et et qz hoc intersint penes ordinē. Nam et interponitur: qz vero postponitur cū sit vox enclctica et facit syllabam precedentem acui et seipsam grauari.

¶ Coniunctiones enclctice sunt tres: qz pro et/ne pro an/ve pro vel: q̄ pferuntur immediate cū dictionibus precedētibus tāqz syllabice adiectiones: vt tuqz/tune/tume.

Ac simul atqz notat quā. post secus ac alioꝛsum
Post aliter. mediosqz gradus generis quoqz neutri

¶ Ac et atqz quando ponuntur post aliter alioꝛsum vel secus: accipiuntur pro qz: vt aliter est ac dicis. Virgilius. Haud secus ac ussi faciunt: et sepe post comparatiuos grados neutrius generis.

Dic vel pro quāuis etiam saltem quoqz siue

¶ Vel sumitur pro etiam/pro saltem/pro siue: et quāuis.

Ne signat valde/vel certe/non/simul vt non
Cum signat nunquid/vox est enclctica semper

¶ Ne ponitur pro certe. Terentius. Ne iste haud mecum sentit. Pro non quando iungitur imperatiuo modo: vt ne pete firmatas pacis dissoluere leges. Pro vt non: vel q non: vt oro ne facias. Qñqz interrogatiue ponit̄ p an: q tunc semp postponitur enclctice: vt tune ille es eneas: et est imperatiuus huius verbi neo/es. Ponitur etiā pro valde. Terentius. Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant. hoc valde et curiose intelligendo.

¶ Ne dubitatiue siue interrogatiue ponit̄ cū nec precedēte: vt sic faciā nec ne ignoro. Pro an non: sed an superuacue tunc additur: sic ignoto an faciā nec ne.

Nec neqz quū gemine verbum plurale reposcunt

¶ Nec: q neqz cū duobus suppositis singularibus geminate verbū exigunt plurale. Terētius in adelphis. Nec si neqz ego neqz fecim⁹ non sinit egestas facere nos.

¶ An interrogatiue frequenter ponitur: quandoqz tamen dubitatiue: vt dubito an viuat an mortuus sit.

Quā significat quantum graduī iunctum positiuo
Atqz superlato valde/in quando sequantur
Hec possum valeo queo tunc quantū quia signat.

¶ Quā iunctum positiuis quātum significat. Qñ autē iungitur superlatiuis idē est quod valde: nisi sequatur aliquod istoꝛum verboꝛum possum valeo aut queo: q: tunc qz significat quantū: vt qz breuissime potero sententiā rescripsi.

Quin etiam signat/qui non/cur non/simul et non

¶ Quin trifariam accipit̄. Primo pro quinetiā siue atqetiā idqz fere cū indicatiuo. Secundo pro vt non vel qui non seu quomin⁹: et id cū subiūctiuo. Tertio pro cur nō id autem interrogatiue et cum indicatiuo.

Si pro vtinam sumas pro non sic pro quia quāuis
Finito seruit si certum quando notabit
Incertum signans coniunctiuum sibi poscit
Si prius exposcit: sui posteriusqz locari

¶ Si sumitur p nō/p qr/p quāuis: et pro vtinā. Si qñ ponitur dubitatiue cōiunctiuo seruit/quando vero non indicatiuo. Si et sin hoc intersint. Si priori oratioīi iungitur/sin autem posteriori.

Si quidem.i.si certe siquidē.id est quia.

Etiā tamē etsi tametsi quis licet usu
Distant/illa modo primo tria iunge priora
Principio et libri sententie epistoli ue
Postposita interdum a nihilo pendere reperta
Postponi semper duo posteriora reposcunt
Et coniunctiuum raroq; modum sibi primum

¶ Quāq;/etsi/tametsi:prime clausule semp iungi postulant:et vt plurimū indicatiuo seruunt:licet ꝙ ꝯnus primas refugiūt clausulas:indicatiuoq; rarissime seruntur.

Disiunctiua secat sensus:iungit quoq; voces.

¶ Coniunctiones disiunctiue voces iungunt:sententias vero disiungunt.

¶ Porro significat quidem/significat postea:et tunc aduerbialiter.

Seu prio vel petit s. prio sicut scribito per c.

¶ Seu ꝙ scriptū vel sīgt/seu ꝙ scriptum sicut et aduerbium similitudinis est.

¶ Neu ꝙ neue significant vt non. Virgilius.neu populum antiqua sub religione tueri.Quidius.neue operis famam posset delere vetusti.

¶ Ceterum et verum nomina coniunctionaliter posita sunt prio sed: vterum nomē prio coniunctione interrogatiua etiam ponitur.

¶ Ita aduerbium affirmandi est.et aduerbiū similitudinis: ꝙ cōiunctio rationalis.

Quippe relatiuo:qui pulcre regitur et quum

¶ Quippe eleganter iungitur huic relatiuo qui que quod:et huic aduerbio quū:vt quippe qui/quippe quum.

Ni nisi preterq; similes connectere casus
Alloleant:preter quartum semper sibi poscit

¶ Nisi preterq; et preter hoc intersunt:nisi ꝙ preterq; copulat casus:preter vo accusatiuum postulat.

Q Repositio est pars orationis indeclinabilis que aliis partibus orationis in appositione vel in compositione ferme preponitur.

Prepositio dr a preponendo:qr ceteris partibus orationis suū est preponi:preter tenus que nunq; in appositione nec in cōpositione prepposita inuenitur.

¶ Prepositioni accidunt tria.Regimen/casus/figura et ordo.

¶ Regimen casus est prepositionis natura que in appositione vel in compositione casibus deseruit.Iste tamen prepositiones inseperabiles:am/di/dis/re/se/con.inde excipiuntur.

Regimen prepositionis est triplex.Nam prepositionum alie solum accusatiuū/alie solum ablatiuum/alie nunc accusatiuum nunc ablatiuum regunt.

¶ Prepositiones que solum actiū regūt sunt iste:ad/apud/ante/aduersum/aduersus/cis/citra/circū/circa/contra/erga/exter/extra/infra/inter/intra/iuxta/ob/pone per/prope/propter/sm/post/trans/vltra/supra/preter/circiter/vsq;/versus/secus/penes/pridie:et postridie.

¶ Prepositiones que solum ablatiuum regūt sunt iste:a/ab/abs/cum/coram/clam/de/e/ex/pro/pre/palam/sine/absq;/tenus.

¶ Prepositiones que nunc accusatiuum nunc ablatiuum regunt sunt iste:in/sub/super/et subter.

¶ In/sub/super:et subter:quando iunguntur verbis aut participijs significantibus motum ad locum accusatiuus:quando vero alijs ablatiuus iunguntur.

¶ Super cum contignatione plerūq; vult actiū aliter ablatiuum

¶ Prepositionū alie sunt semp seperabiles/alie semp inseperabiles/alie vero cōes.

De prepositionibus

Prepositiones semp seperabiles sunt iste: apud/penes/fm/absq; sine cū q̄busdā alijs.
Prepositiones semper inseperabiles sunt ille: am/di/dis/re/se/con.
Reliquę nunc seperabiles nunc inseperabiles inuenuntur.
¶ Figura prepositionis est duplex. Simplex: vt is. Composita: vt idem.
¶ Ordo prepositionis est qualitas que demōstrat que preponi que ve ſuppoſi prepositio debeat.
¶ Ordo prepositionis est triplex. Prepositiuus/subiunctiuus: et communis.
Prepositiuus ordo est in quo prepositio suo casuali preponitur.
¶ Subiunctiuus ordo est in quo prepositio suo casuali postponitur.
¶ Communis ordo est in quo prepositio nunc preponitur nunc postponitur.
¶ Ordinis subiunctiui sunt iste: versus/vsq; tenus/fm/absq; sine: cum quibusdam alijs. Cum ordinis est communis. Cetere vero (nisi contra acciderit aliquando licentia poetica) sunt ordinis prepositiui.
¶ Cum postponitur ablatiuis istoꝝ pronominum: Me/te/se/nobis/ꝝ vobis: et ablatiuo huius relatiui qui que quod.
¶ Quā vim habet prepositio in compositione: aut complet: vt preclarus: aut mutat vt pius/impius: aut minuit significatū: vt tristis/subtristis: aliqñ tamen posita prepositione in compositione pro simplici ponitur.
¶ Si due prepositiones casualem precedant posterior casum reget: vt veni de vltra mare/de post fetantes accepit eum.

Postpositum sexto iungas tenus ⁊ genitiuo
Qui rerū est geminū sic singulariq; carenti. (Perott⁹)

¶ Tenus cum ablatiuo construitur: vt in illo Virgiliano. Summo tenus attigit ore. Et cum genitiuo plurali qui est rerum geminarum. Virgilius. et crurū tenus a mente palearea pendent. Uel nominū carentiū singulari numero: vt Athenarum tenus Quidam tamen dicunt illum genitiuum poni loco ablatini more grecorum qui carent ablatiuo.
¶ Tenus sigt vsq; ad: vt collo tenus. i. vsq; ad collum/auri ſū. i. vsq; ad aures. Were prepositiones ⁊ aduerbia hoc interſunt/Were prepositiones sunt ille que casib⁹ seruiunt: et sine illis in appoſitione. i. extra ꝓpoſitionē congrue poni non pñt: vt ad de.
¶ Aduerbia casualia sūt q̄ etiā casib⁹ more prepoſitionū seruiunt ⁊ sine casibus poſita aduerbia sunt: vt pone subit coniunx coram data copia fandi.

Ad significat iuxta contra pro preter apudq;
Circiter et propter post valde et comparat vsq;.

¶ Ad sumit pro iuxta: vt habitat ad flumina: hoc est iuxta flumina. Pro aduerſum: vt ad in aduerſor. Pro contra: vt ad hostes pugnat. i. contra hostes. Pro circiter: vt ad tria millia. i. circiter tria millia. Pro propter: vt ad quid veniſti. i. propter quid. Pro p: vt ad tempus. i. ptpe. Pro valde: vt ad in admiror. Et pro in comparatione: vt nihil est ad fratrē. id est in comparatione fratris.

Signat apud iunctum perſonis cum inq; aliquando
In signat iuuctum cum noibusq; locoꝝ.

¶ Apud aliquando sumitur pro in/⁊ pro cum. Pro in qñ iungitur nominibus locoꝝ vt apud forū. i. in foro. Pro cū qñ perſonis iungitur: vt apud magiſtrum. i. cum magiſtro. Et nonnūq; iunctum cū perſonis sigt in: vt apud terentiū: p in terentio (–

Ante locum tempus perſonam ſignificanti
Pre iungas: ſed perſone tantummodo coram
Pre signat propter necnon quandoq; preeſſe
Omnibus adde palam/iungas genus id reliquiſq;
Aduerbi in morem: pone interdum ſine caſu.

¶ Ante coram pre et palam hoc intersunt: ante preponitur nobus significantibus locū tempus aut personā: cotā vero tantū personis: pre aliqñ notat causā vt pre dolore. i. ppter dolorē: aliqñ preeminētiā vt pre ceteris pre alijs: palā vero signo vniuersali preponitur vt palā oibus et aliqñ profertur sine aliqua casuali vt dic palam

Cis fluuii aut montis proprijs dato: citra aliisqz

Interdum ponas ornate pro siue citra

¶ Cis et citra hoc intersunt: cis semper iūgitur nobus propijs fluuiorum aut mōtium: citra vero alijs.

Nominibus iūgas aut tēporis aut numerorum

Circiter/ est aliis circū circa ve quibusuis

¶ Circiter circum et circa hoc intersunt: circiter iūgitur nominibus numerorū aut tempotis: circum et circa vero alijs.

M perdit circum vocalis quando sequatur

Consona quum sequitur circū tunc m rctinebit

M mutat in n quotiens sequitur c d q t

¶ Circum quādo cōponitur cuz dictione incipiente a vocali m abscitur vt circueo: circumamictus circuiui circumornatus: si vero cum dictione incipiēte a cōsonante cōponatur m manet integrū nisi c d q vel t sequatur tunc m mutatur in n.

Aduersum aduersus contra erga m diuidit vlus

Erga sume bonam in partem/ contraqz malam. sed

Aduersum aduersus simul in sumas m vtrāqz

¶ Aduersum aduersus contra erga et in: idem significant vsu tñ sic differunt. Erga enī semper in bonā partem sumitur. Contra in malam partem. Aduersus aduersū et in tam in bonā partem q in malam sumi possunt.

¶ Extra ponitur aliquando pro preter Terentius in phormione neqz cognatus extra vnam ancillulam quisqz aderat extra. i. preter.

Ob signat propter quū sumitur appositiue

Sed signat contra vel circum in cōpositura

Et veteres legimus pro ad posuisse vt obire

¶ Ob in appositione significat propter Virg. cuius ob auspiciū infaustū moresqz sinistros: in cōpositione vero contra vel circū significat vt obambulo occurrere.

Per signat valde quotiens cū nomine iunctum est

Signat cum verbo tunctū vel participante

Ad finem sine in toto producere quicq

Appositum propter signat sic per mediumqz

¶ Per in cōpositione iūctum cū nobus significat idem quod valde: cuz verbis aut participijs finire significat: interdum pro propter sumitur vt apud Terentiū. neqz per etatem tñ potuerat et per aliquādo sumitur priuatiue vt perfidus.

Nunc post nūc iuxta nūc pro notat inqz secundū

¶ Secundū multa significat. primo significat post vt secundū platonē loquor: secūdum pythagoram disputo. aliquādo significat iuxta Virg. Vulcanus ille quidē ille cebus et plena secundū flammam accepit vulnus secundū aurem. i. iuxta aurem. sumitur etiam qñqz pro pro vt secundum te litem do. secundum me iudica. i. pro me testē. m pro in etiā ponit Cicero scēm quietem vitus est repente. i. in quete.

Trans in cōpositis perdit nihil: his nisi demptis
Trano traiicio trabea et traducere trado

¶ Trans in cōpositiōe manet integrū quicq; dictionibus exceptis trano as traiicio cis. trado as traduco cis et hec trabea. i. vestis regalis de trans et deo as.

Preter compositum verbo iuxta notat/atq;
Talibus appositum signat nisi vel sine contra

¶ Preter cōpositū significat iuxta vt preterfluit: preter et sine et q̄nq; contra significant Terentius. vt preter cuiuus morē atq; legem et sua voluntatem patris tamē hanc habere studeat cum summo probo.

Pro signat propter simul in iuxta atq; secundū

¶ Pro sumitur pro in vt sedens pro tribunali. i. in tribunali: pro propter vt pro pecūbus: pro iuxta vel secundum vt pro viribus pro valde vt in promerior.

Prec̄q notat propter pre comparat et notat ante

¶ Pre aliq̄n sumitur pro valde anglice (out taken) vt pre diues (out taken ryche) et interdum pro ante vt pre ceteris amauit. i. ante alios: aliquādo vero pro in comparatione Terentius hic illum pre me contempsit. i. in cōparatione ad me: interdum pro ob vel propter vt non possum dormire pre dolore dentium. i. ob vel propter dolorem dentium.

Nominibus propriis iunctum postponitur vsq;
Appellatiuis iunctum preponitur vsq;

¶ Usq; iunctum nobis appellatiuis preponitur casuali: vt vsq; ad monasterium. vsq; aut iūctum nobis ciuitatum vel vrbium semper postponitur casuali vt Londoniam vsq; (vp to london) couentriam vsq;.

Appositum notat insuper contra vsq; ad et intra
Pro erga cōpositum non valde intra ad quoq; contra

¶ In sumitur pro valde vt apud Terentium incuruus. i. valde curuus. pro non aut priuatiue vt iniustus. i. non iustus imprudens. i. non prudens. pro inter vt medijsq; in millibus ardet. i. inter millia. pro contra vt in hostes. i. contra hostes. pro ad vt in os dicam. i. ad os: pro pro vt in monumentū dedi. i. pro monumento: q aliquādo significat ad locum in loco ad personam et in persona.

Sub notat ante supra prope in necnō per ad infra
Compositumq; super nunc aufert diminuit nunc

¶ Sub sumitur pro supra vt ter flumina subiecta reliquit: pro infra vt subiecit caudam: pro prope vt deinde sub ipso ecce volat: pro in vt sub ingenti templo: pro ante vt sub luce: pro per vt sub noctem cura recursat et aliquando significat ad locum vt potesq; sub ipsos: aliquando in loco vt sub luce maligna: q in compositione modo localem vim retinet vt subduco. modo diminutiuā vt subrideo.

Ista super signat de valde de super atq;
Insuper atq; supra superest pro significat et vltra

¶ Super sumitur pro de vt multa super priamo rogitans: pro pro vt nil super imperio inoueor: pro insuper vt ecce super meste magna diomedis ab vrbe. pro desuper vt super vallo prospectans troes: pro superest vt neq; enim fuga super vlla pericli et pro vltra vt super garamantas et indos bibi satis superq;.

Ex ab e simul a de sensu non variantur
Sed varie iungantur enim tunc dicimus ab cum

Dictio que sequitur quãdo incipit l r s aut i
Ibs tunc dicatur t q siquando sequatur
Prepones alijs exeqz sonantibus a de

¶Am significat circũ vt amplector. i. circũplector.

¶Mi significationem habet separatiuã et iungitur dictionibus a consonantib⁹ incipientibus preter c p s t vel i consonantem.

¶Dis significationem habet separatiuã vt dispono discedo et iungitur dictionib⁹ c p s t vel i consonante incipientibus vt discedo dispono dissentio distraho disiungo. vero sequente mutatur in eam vt differo.

¶Re significat retro a quo per apocapen videtur factum vt respicio.

¶Se significationẽ habet separatiuã vt seduco et abnegatiuã vt securus. i. sñ cura

¶Con significat simul vt compono comparo.

Interiectio est pars orationis indeclinabilis interiecta alijs partibus orationis ad exprimendos animi affectus.

¶Interiectio dicitur ab interiacendo quia aljs orationis partibus est interiecta.

¶Interiectioni accidit vnũ potestas vel significatio.

¶Potestas vel significatio interiectionis est qualitas que mẽtis passionẽ ostendit.

¶Potestates seu significationes interiectionũ sunt varie alie sunt gaudentis q̃ animi leticiam significãt vt euax euge ha ha he. Alie dolentis que luctum vel dolorem significãt vt heu eheu. Alie timentis que pauorem vel timiditatem significãt at at Alie admirantis que animi admirationem significãt vt pape. Alie deridentis que derisum significant vt hui. Alie indignantis. i. trascentis que animi indignationem seu iram significant vt vah. Alie exclamantis que affectum animi ad exclamationẽ significant vt oh eho. Alie execrantis que execrationẽ significant vt vel⁹ malũ mali to malo.

¶Quia eadẽ vox interiectionis varios affectus significare potest sub varijs specie bus interiectionis inuenitur vt ah gaudẽtis dolẽtis ⁊ timẽtis interiectio esse potest

¶Multe partes orationis interiectiue poni solent nomen per se vt malum infandum nomen cũ prepositione vt prohnephas prohpudor pronomen cũ adiectiuo vt me miserũ: aliquãdo integra oratio non solum latina sed etiam vernacula vt proh deum atq; hominum fidem. A ihesu mercy a good lorde ⁊c.

¶Explicit Libellus octo partiũ Roberti Whittinton lichfeldiensis Artium magistri Londini impressus per me Wynandum de Worde in vico anglice nuncupato (the fletestrete) in intersignio Solis commorantem.

W
C
wynkyn
worde